

MAUDŽIORŲ PLOKŠTINIS KAPINYNAS (1964 ir 1966 m. tyrinėjimų duomenys) ¹

VITAS VALATKA

Maudžiorų kaimo, Kelmės raj., laukuose, apie 100 m nuo Ušnos upelio kairio kranto ir apie 3 km į pietryčius nuo Šatrijos kalno dviejose žemose kalvelėse ir jų šlaituose yra kapinynas. Kalvelės skiriančioje lomalėje mirusieji, atrodo, nelaidoti. Pietinė kalvelė ir dabar dar vadinama senkapiu, ant jos stovi pora kryžių. Antroji — šiaurinė — neturi vardo, užima apie 200×150 m plotą, seniai ariama, ir nuo seno čia aptinkama žmonių kaulų ir senovinių dirbinių. Kalvelių rytinį šlaitą kerta Luokės—Užvenčio vieškelis. Pietinės kalvelės rytiniame šlaite, į rytus nuo vieškelio buvo iškasta nemaža žvyruobė. Kasant žvyrą, rasta žmonių kaulų ir IX—XII a. dirbinių, kurių dalis pateko į Šiaulių „Aušros“ (inv. Nr. 1516, 1517), Kauno valst. istorijos (inv. Nr. 1043 : 1, 2) bei Telšių kraštotyros muziejus.

1929 m. matininkai A. Rimkus ir J. Kasperavičius, skirstę Maudžiorų kaimą į vienkiemius, susidomėjo radiniais, kasinėjo kapinyną, buvo prisirinkę kibirą įvairių senienų. Kasinėjo kur papuolė, jokių užrašų neliko, nežinomas ir surinktų daiktų likimas. Buv. Valstybės archeologinės komisijos bylose išliko tik viena jų surinktų VIII—XII a. senienų nuotrauka (VAK, b. Nr. 57, p. 86).

Remiantis šiais duomenimis, Maudžiorų kapinynas buvo įrašytas į archeologijos paminklų sąrašą ir 1961 m. paminėtas literatūroje kaip IX—XII a. paminklas (LAB, p. 552).

1963 m. statant fermas, apie 150 m nuo šiaurinės kalvelės į šiaurės vakarus irgi aptikta žmonių kaulų. 1964 m. liepos mėn. ir 1966 m. nuo birželio 28 iki liepos 29 d. Telšių kraštotyros muziejus kasinėjo šiaurinę kalvelę ir jos šlaitus. Ištirta 1235 m², ir aptikti 134 kapai (pav. 1). Mirusieji laidoti nedeginti. Tik apie 35% kapų buvo geriau išlikę, kiti — daugiau ar mažiau apardyti. Kapuose ir tarp jų rasta maždaug 580 daiktų. Kapai datuojami IV—VI amžiumi. Paskelbta tik trumpa informacija apie 1964 m. tyrinėjimus (Valatka B., 1966) bei dalis kapo Nr. 1 radinių (LLM, t. 2, pav. 5—9). Tad straipsnyje mėginama išsamiau apžvelgti šio paminklo tyrinėjimų medžiagą.

Laidosena. Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad Maudžioruose mirusieji buvo laidojami ne eilė-

mis, nesilaikant vienos krypties. Tačiau iš tikrųjų taip nėra.

1964 ir 1966 m. tyrinėtų kapų padėtis glaudžiai susijusi su laidojimo chronologija. Anksčiausia — IV a. — kapai yra pačiame kalvelės centre, kiek vėlesni juos juosia iš pietų ir rytų. Už jų rytiniame, pietrytiniame ir pietiniame šlaite išsiskiria V a. kapų lankas, o žemiau į rytus ir pietryčius — VI a. kapai (pav. 1). Pastebimas ir kapų duobių krypties dėsningumas. Daugiau kaip 100 kapų orientuoti šonu į kalvos—kapinyno—centrą. Tik vienas kitas mirusysis palaidotas kojomis į kalvos viršūnę. Atrodo, kad senovės maudžioriškiai kiekvieną mirusįjį laidojo kapinyno pakraštyje, duobę kasė taip, kad ji mažiausiai išsiskirtų iš kapinyno teritorijos. Dėl to nauji kapai prie senesnių buvo šliejami vienu kuriuo šonu.

Duobėse mirusieji guldyti galva ir į vieną, ir į kitą galą; laidojant vyrus ir moteris, vienos krypties nesilaikyta. Tarp kapų duobių galų pastebėti nevienodi atstumai. Kai kur tarp jų yra tušti platesni vingiuoti tarpai. Turbūt čia buvo takai. Ir, kas būdingiausia, dauguma mirusiųjų laidoti kojomis į juos.

Iš to galima daryti išvadą, kad kapų duobių kryptis priklausė nuo vietos kapinyne, o mirusiojo laidojimo kryptis — nuo tako, prie kurio buvo kapas. Kitokios krypties kapai, matyt, vėliau buvo įterpiami.

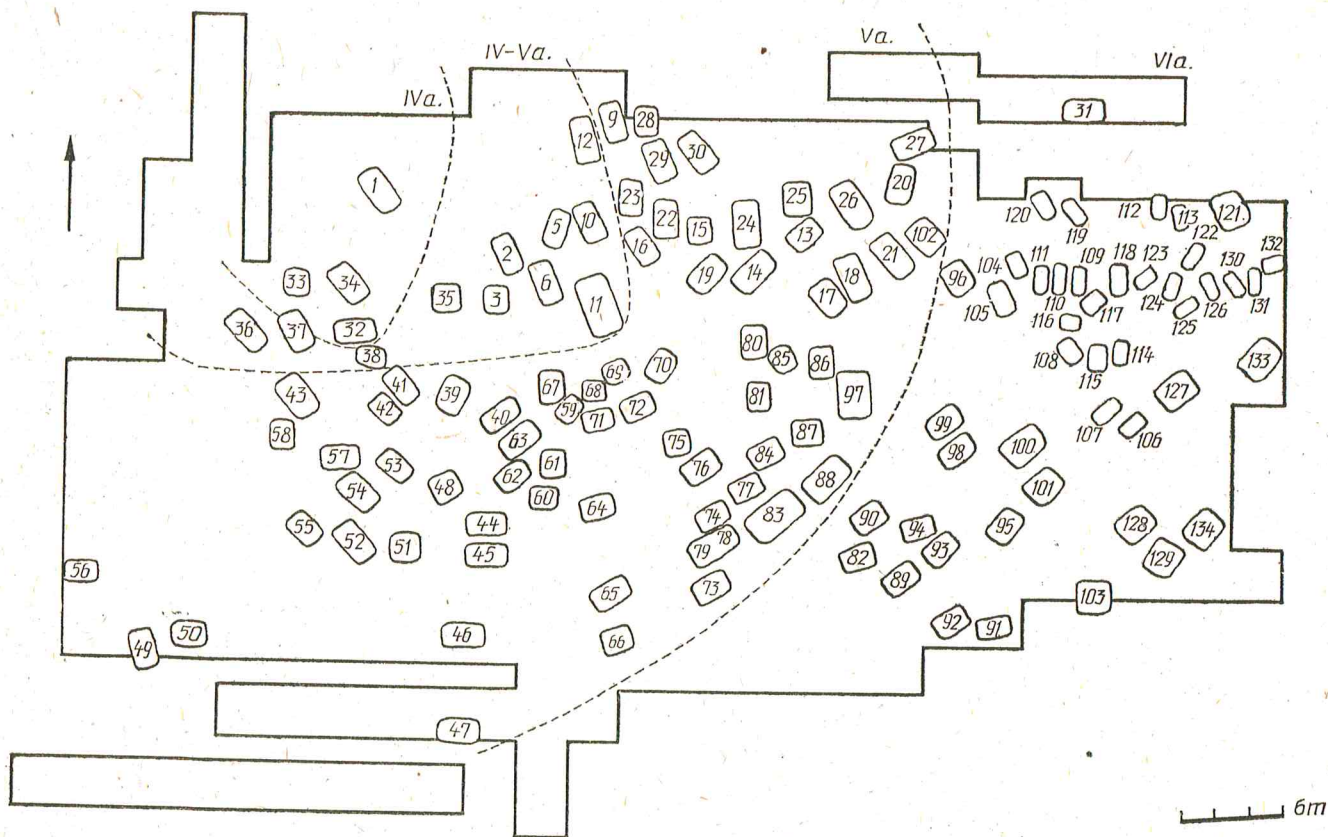
Ištirtame plote aptikta 40 sveikų kapų ir 94 — iš dalies ar beveik visiškai suardyti. Pastarieji laikomi kapais tik tuo atveju, kai duobės dugne rastas nors vienas kitas nejudintas kaulas, iš kurio galima buvo nustatyti kapo vietą.

Iš griaučių ir įkapių matyti, kad 1964 ir 1966 m. rasta 21 vyro, 28 moterų ir 26 vaikų kapai. Likusieji 59 buvo tiek suardyti, kad neaišku, kam juos skirti.

Didžiojoje kapų dalyje laidosena gana viena. Vyrams kastos daugiausia apie 2 m, moterims — apie 1,80 m ilgio duobės. Vaikų kapų duobės trumpesnės — 0,90—1,40 m. Jos 60—80 cm pločio ir tik retai (apie 20%) pasitaikė platesnių ar siauresnių, iki 1 m gylio, vyrauja (44%) 40—60 cm gylio apvaliais kampais, lygiais dugnais duobės.

Mirusieji (bent dalis) laidoti greičiausiai skobtiniuose karstuose, nes visi griaučiai yra prispaustomis prie šonų rankomis. Ryškesnių karsto pėdsakų pastebėta kapo Nr. 30 kojų gale.

¹ Straipsnis parašytas apie 1974 m., saugomas IIAS, b. Nr. 440. Autoriui 1977 m. mirus, spaudai jį parengė A. Tautavičius.

1 pav. Ištirtos kapinyno dalies planas

Karstas buvo 33 cm pločio, padarytas turbūt iš išskaptuoto rąsto, nes kojų gale aptikta 16 cm storio karsto galo pėdsakų. Jų pastebėta ir moters kape Nr. 22. Ant mirusiosios kaklo buvo uždėta žalvarinių įvijų apvara. Po įvijomis rasta truputis užsikonservavusios medienos (greičiausiai liepos ar drebulės liekanų). Duobės dugne šalia mirusiojo buvo dedami akmenys. Tai pastebėta 35 kapuose. Vadinasi, šio papročio ne visada laikytasi. Kartais ir prie gerai išlikusių griaučių akmenų nerasta (k. Nr. 34, 47, 57, 70, 73, 121, 131). Dažniausiai jų nebuvo vaikų kapuose. Paprastai į kapą dėta po 4 vidutinio dydžio (maždaug $15 \times 20 \times 10$ cm) akmenis: 2 — prie kaukolės ir 2 prie kojų — po vieną iš abiejų pusių. Tarp akmenų porų būna 30–50 cm atstumas. Retkarčiais padedama tik viena akmenų pora prie galvos arba kojų.

57 kapuose buvo daugiau ar mažiau anglių ir degėsių. Anglys, atrodo, buvo užpilamos ant karsto — nuo dubens iki kojų galo. Šitai patvirtintų tai, kad kai kuriuose kapuose jų randama ne vien tik žemėse virš griaučių bei tarp jų, bet ir iš abiejų griaučių šonų, kiek toliau nuo jų. Kartais, matyt, nubirusios nuo karsto pagal jo šonus jos sudaro siauras tiesias juosteles. Ypač

ryškių jų pastebėta kape Nr. 22. Ten 3 cm pločio degėsių juostelė ėjo iš abiejų griaučių pusių nuo dubens kaulų iki blauzdikaulių vidurio. Analogiška juostelė aptikta kape Nr. 29 vienoje pusėje bei daugelyje kitų kapų.

Mirusieji guldyti aukštelninkai, ištiesti. Rankos sudėtos įvairiai. Dažniausiai viena per alkūnę sulenкта smailiu kampu, ir plaštaka guli ant krūtinės pasmakrėje (dešinės rankos 13, kairės — 17 mirusiųjų). Kita ištiesta palei šoną arba kiek palenкта, jos plaštaka guli ant dubens kaulų. Kojos ištiestos, suglaustos.

Nesuardytuose ir apardytuose kapuose rasti dirbiniai leidžia spręsti apie įkapių dėjimo tvarką. Vyrų kapuose papuošalų prie griaučių randama taip, kaip jie buvo nešiojami: antkaklių — ant kaklo, segių — ant krūtinės, apyrankių — ant rankų ties riešu, pentinų — prie užkulnių, išskyrus kapus Nr. 6 ir 34, kur jie buvo padėti greičiausiai ant karsto viršaus, ant krūtinės. Diržų aptikta tik vyrų kapuose. Nė vienas mirusysis nepalaidotas sujuostas. Kape Nr. 6 diržas pakištas po dešine pažastimi, turbūt susuktas į volelį, Nr. 40 — prie viršugalvio, kapuose Nr. 34 ir 12 — per pusę sulenkti padėti prie dubens.

Kapuose Nr. 6, 38 ir 111 ietigaliai gulėjo dešinėje griaučių pusėje prie kojų, Nr. 40, 92 ir 106 — dešinėje pusėje prie galvos, o kapuose Nr. 115 ir 127 — prie galvos, bet kairėje pusėje.

Kirvių randama dar įvairiau padėtų: šalia kaukolės kairėje ar dešinėje pusėje, prie vienos ar kitos kojos arba gale kojų, o kapuose Nr. 34 ir 120 — kiek aukščiau, greičiausiai bus buvę padėti ant karsto.

Peilių taip pat aptinkama vienur galvūgalyje, kitur prie kojų kartu su ietigaliais, dar kitur — šalia dešinės rankos, o kape Nr. 115 jis pakištas po galva.

Iš rastų 2 smiltainio galastuvėlių vienas prisegtas sege juosmens srityje, kitas kartu su diržu padėtas prie viršugalvio.

Moterų kapuose galvos papuošalų aptinkama ant galvos, kaklo papuošalų — ant kaklo, apyrankių — ant rankų, žiedų — ant pirštų. Smeigtukų randama ant krūtinės ar dubens kaulų. Nėra abejonės, kad dalimi jų ant krūtinės buvo susegamas moters apdaras.

Bet kapuose aptinkama ir kitam reikalui varėtų smeigtukų. Kapuose Nr. 46 ir 57 po porą jų gulėjo ant kairės plaštakos viršaus, o kapuose Nr. 70 ir 91 — ant dubens kaulų. Be to, kape Nr. 11, be krūtinės smeigtuko, rastas dar ir geležinis dviskylis, o kape Nr. 70, be poros lazdelinių, buvo dar ir trečias. Visi šie kiek neįprastoje padėtyje randami smeigtukai yra su prirūdijusiomis storo audinio liekanomis, o į jų kilpelę įkabintos grandinėlės ar virvutės galas užvyniotas ant smeigtuko smaigalio. Ir kyla mintis, jog kartais mirusieji galėjo būti laidojami susiausti į drobule, o kad ji neišsiskleistų, susegdavo smeigtuku. Į drobule įsmeigti smeigtukai ir išlieka virš rankų ar dubens kaulų.

Verpstukų moterų kapuose aptinkama kojų gale kartu su yla ir peiliu. Kai verpstuko nėra, yla ir peilis dėti įvairiau: kapuose Nr. 103, 104 ir 110 peilis — dešinėje dubens pusėje, t. v. kaip nešiojamas — prie juostos, o kitais atvejais — prie kairio peties (k. Nr. 10) arba kojų gale (k. Nr. 32). Ylą taip pat randama dešinėje pusėje: prie šlaunikaulio, rankos ir kaukolės.

Vaiku kapuose randama tik papuošalų, išdėstyty kaip nešiota.

Keleto kapų laidosena kitokia. Antai kapai Nr. 1 ir 18 kojų gale turėjo pailgas duobes. Abiejų galvos ir krūtinės sritis suardyta, nejudintos išlikusios tik kojos. Kapas Nr. 1 buvo pačioje kalvos viršūnėje. Sprendžiant iš įkapių ir kapo vietos, jis datuotinas IV a., jį reikėtų laikyti pačiu ankstyviausiu — pirmuoju kapinyno kapu. Duobė buvo 45 cm gylio; pločio ir ilgio nustatyti nepavyko, aišku, kad ji gerokai ilgesnė už karstą. Mirusysis paguldytas aukštiekninkas galva į vakarus. Prie abiejų kulnų aptikta po pentiną. Daugiau radinių prie griaučių nėra. Tuo tarpu

pailgintoje duobės dalyje kojų gale aptiktos pačios gražiausios iš šio kapinyno įkapės. Per 1 m nuo kojų kaulų galo buvo kažkokio medinio apskrito maždaug 80 cm skersmens dirbinio puvėsių. Gal tai balnas, o gal — ir skydas. Iš medžio pėdsakų matyti, kad jis buvo profiliuotos formos. Prie profiliuotosios pusės gulėjo žalvarinis neišskios paskirties apkalas. Ant šio dirbinio vakarinio krašto buvo padėtos puošnios kamanos, centre — 2 geriamieji ragai su emaliu puoštomis žalvarinėmis juostomis. Iš jų padėties sprendžiama, kad ragai į kapą įdėti jau sulaužyti.

Kapas Nr. 18, kaip jau minėta, buvo irgi iki pusės suardytas. Jo duobė 80 cm pločio ir 50 cm gylio, kojų gale pailginta. Prie griaučių buvo rasta: po dešiniu užkulniu — geležinis pentinas, tarp pėdų kaulų — žąslai ir prie kairio šlaunikaulio — ietigalio įmova su koto puvėsiomis viduje, plunksna neišliko. Iš abiejų kojų pusių padėta po akmenį. Degėsių tarp kaulų ar virš jų nepastebėta. O pailgintoje duobės dalyje, per 20 cm nuo kojų buvo supilta iki 4 cm storio 30 × 36 cm dydžio degėsių su pelenais krūvelė. Joje radinių nebuvo. Topografiškai šis kapas priklauso V a. antrai pusei.

V a. datuotinas ir kitas kapas — Nr. 61 su pelenų krūvele. Jo duobė buvo 62 cm gylio, 70 cm pločio. Ilgis nenustatytas, nes kapo dalis iki dubens kaulų suardyta. Prie dešinio šlaunikaulio gulėjo peilis, kitų dirbinių nerasta. Anglių tarp griaučių nebuvo. Bet per 17 cm nuo kairio blauzdikaulio, duobės pakraštyje supilta pelenų su anglimis krūvelė.

Laidosena išsiskyrė ir kapas Nr. 81, kurio nesuardyti išlikę tik dubens ir kojų kaulai. Duobė buvo 80 cm pločio ir 60 cm gylio, iškasta akmeningame žvyre. Ant dugno buvo papilta apie 3 cm storio balto smėlio, o ant jo — 2 cm storio ryškus degėsių sluoksnis. Smėlio ir degėsių buvo ir suardytos kapo dalies žemėse kartu su apšaužytais kaulais. Dirbinių nerasta. Šis kapas buvo tarp V a. kapų ir turbūt datuotinas taip pat V amžiumi.

Panašus degėsių sluoksnis rastas ir kape Nr. 86. Nuo kapo Nr. 81 jis skyrėsi tik tuo, kad po degėsių nebuvo smėlio. Įkapių neaptikta. Sprendžiant iš palaidojimo vietos, jis turėtų būti V a. antros pusės.

3 kapuose (Nr. 45, 70 ir 129) mirusieji paguldyti ant dešinio šono. Griaučiai buvo 30—32 cm gylyje, apardyti, kapų duobių kontūrų nustatyti nepavyko. Geriausiai išlikę kapo Nr. 70 griaučiai. Mirusiojo abi rankos sulenktos smailiu kampu, plaštakos gulėjo po smakru. Kojos per kelius sulenktos. Ant krūtinės rasti 2 gintaro karoliukai, o ant kairio dubens kaulo vienas šalia kito gulėjo 2 lazdeliniai smeigtukai.

Panašiai ant dešinio šono paguldyto mirusiojo kape Nr. 45 buvo išlikusios tik stačiu kampu

sulenktos kojos, o suardytų dubens kaulų vietoje rastas geležinis dviskyliis smeigtukas.

Kape Nr. 129 buvo išlikusi tik kaukolė ir pečių kaulai, iš kurių matyti, kad mirusysis palaidotas ant dešinio šono. Prie kaukolės ties akiduobėmis rasta žalvarinė 1 cm skersmens įvija.

Kapų vieta pirmuosius du (k. Nr. 45 ir 70) leidžia datuoti V a., o paskutinįjį (k. Nr. 129) — VI amžiumi. Prie griaučių neaptikta nei karstų, nei anglių pėdsakų, nėra nė akmenų prie šonų.

Laidosena išsiskiria 6 grupiniai kapai, iš kurių 2 — dvigubi (Nr. 11 ir 67), 3 — trigubi (Nr. 78, 79, 83) ir keturgubas (Nr. 97). Dvigubame kape Nr. 11 palaidoti vyras ir moteris. Kapas apardytas, nepaliesiti tik kojų kaulai. Duobės ilgis nenustatytas, o plotis siekė 156 cm. Abeji griaučiai, skiriami 40 cm tarpo, gulėjo galvomis į pietus. Prie kojų buvo išlikę po porą akmenų. Akmenys ir nemažas tarpas rodo, jog mirusieji palaidoti atskiruose karstuose. Žemėse apie griaučius, ypač vyro, pastebėta truputis degėsių. Moters kojų gale rasta geležinė yla. Kapo suardytos dalies maišytose žemėse rasta kryžinio smeigtuko 3 kugeliai, iš kurių vienas su mėlyno stiklo akimi, taip pat deformuotas žalvarinis žiedas ir dviskylio smeigtuko fragmentas. Suardytos griaučių dalies kaulai pažaliavę. Iš to sprendžiama, kad bent moters kape galėjo būti ir daugiau žalvarinių papuošalų. Remiantis įkapėmis ir kapo vieta, šis dvigubas kapas datuojamas IV—V a. riba.

Antrame dvigubame kape Nr. 67 55 cm pločio duobėje buvo palaidotos 2 mergaitės: viena dar su pieniniais dantukais, kita — paauglė. Abi paguldytos aukštiełninkos, tarp kaukolių tėra 4 cm tarpas. Jaunesnio vaiko dešinė ranka sulenkta ant krūtinės, o kairė uždėta ant vyresniojo kairės rankos. Pastarojo dešinė ištiesta ir priglausta prie šono, o kairė sulenkta smailiu kampu. Ant jaunesnės mergaitės kaklo buvo 44 mėlyno stiklo ir gintaro karoliukų apvara, ant krūtinės gulėjo geležinis lazdelinis smeigtukas, o ant abiejų rankų uždėta po 2 juostines apyrankėles.

Prie vyresnės mergaitės kairio smilkinio buvo 2 kiek ilgesnės už įvijinius žiedus žalvarinės įvijos, ant kaklo uždėta atkaklė su rakto skylutės formos kilpele ir 23 stiklo ir gintaro karoliukų apvara. Ant krūtinės gulėjo lankinė žalvarinė segė lenkta kojele. Ant kairės rankos buvo uždėtos 2 žalvarinės juostinės apyrankėlės.

Mirusiosios buvo susuptos į stora drobule, su segtą geležiniu lazdeliniu smeigtuku. Prie kilpelės pririšta iš siūlų suvyta virvutė, kuri buvo užvyniota ant smeigtuko smaigalio. Šis smeigtukas gulėjo ant jaunesnio vaiko kairės rankos pirštu. Prie kojų buvo ažuolinių ir eglinių anglių. Remiantis įkapėmis ir padėtimi, kapas datuojamas V a. pradžia. Greičiausiai čia palaidoti kartu mirę ar žuvę vienos šeimos nariai.

Kiek kitaip reikia interpretuoti lanku einančią, galais vienas prie kito besišliejančią grupinių kapų eilę. Tai keturgubas kapas Nr. 97, trigubi kapai Nr. 83, 78 ir 79 ir tarp jų įsiterpęs pavienis kapas Nr. 88.

Kapo Nr. 97 duobė buvo 1 m gylio, 2,5 m ilgio ir 1,25 m pločio. Joje galvomis į pietus be karstų vienas greta kito buvo paguldyti 4 mirusieji (2 aukštiełninki ir 2 ant šono). Jų rankos sulenktos smailiu kampu arba priglaustos prie šonų. Tik vieno — kraštinio mirusiojo, paguldyto ant kairio šono, dešinė ranka buvo ištiesta ir gulėjo skersai ant dvejų gretimų griaučių.

Čia rastos skurdžios įkapės: pora geležinių lazdelinių smeigtukų, gintaro karolis, žalvarinė juostinė apyrankė ir 3 žalvariniai įvijiniai žiedai.

Nuo šio kapo galvūgalio į pietus galėjo būti dar kitas kapas, bet jo vietoje rasta didelė duobė su žmonių kaulais. Kasant ją, iš dalies suardyti ir kapo Nr. 88 griaučiai. Atrodo, kad šis mirusysis buvo palaidotas be karsto. Tarp kojų buvo pavienių anglių.

Prie šio kapo galo iš pietvakarių buvo kapas Nr. 83, kuriame palaidoti 3 mirusieji be karstų. Visi paguldyti aukštiełninki, galvomis į šiaurės rytus. Iš likusių nesuardytų kojų kaulų atrodo, kad čia būta vyrų.

Tik už pusmetrio nuo kojų galo buvo dar 1 trigubas kapas (Nr. 78, 79). 1 m pločio ir 0,6 m gylio duobėje galvomis beveik į vakarus (240°) be karstų buvo paguldyti 2 mirusieji. Šiauriniame krašte gulėjo vyro griaučiai. Dešinės rankos plaštaka buvo uždėta ant dubens, o kairė ištiesta ir kiek patraukta į duobės pietinę dalį. Ant šios rankos kaulų buvo moters (?) griaučiai. Ji paguldyta ant kairio šono, kairė ranka sulenkta smailiu kampu ir plaštaka uždėta ant vyro krūtinės, o dešinė ištiesta ant griaučių. Prie moters krūtinės rastas geležinis lazdelinis smeigtukas.

Užbėrus šiuos 2 mirusiuosius žemėmis, 30 cm aukščiau jų aukštiełninkas buvo paguldytas trečiasis taip pat be karsto, galva į priešingą pusę, gerokai suriestas. Abi jo rankos sulenktos smailiu kampu. Daiktų prie griaučių nebuvo.

Visa ši grupinių kapų eilė, remiantis jų topografija, datuotina V a. pabaiga. Kapai beveik vienodi — mirusieji laidoti be karstų, su labai skurdžiomis įkapėmis arba be jų. Taigi čia palaidota ne mažiau kaip 11—12, o gal ir daugiau greičiausiai kartu mirusių ar žuvusių žmonių. Atrodytų, kad tai buvo kitos genties užpuolimo aukos. Juos laidojo apiplėšti artimieji, neturėję nei ginklų, nei papuošalų žuvusiųjų įkapėms. Tokių skurdžių kapų šiame kapinyne nebuvo nei prieš šį tragišką įvykį, nei po jo, išskyrus dar vieną turbūt susijusį su tuo pačiu įvykiu kapą — Nr. 73.

Jis buvo 1,5 m į pietus nuo trigubo kapo Nr. 78, 79, t. y. jame palaidota kiek vėliau negu minėtoje grupinių kapų eilėje. 0,6 m gylio duobėje rasti aukštieknio galva į šiaurės rytus paguldymo mirusiojo griaučiai. Dešinės rankos plaštaka padėta ant dubens kaulų, o kairė sulenкта stačiu kampu. Įkapių nebuvo, nepastebėta ir anglių. Atrodo, kad ir šis mirusysis palaidotas be karsto. Jo kaukolės viršugalvyje buvo kirviu įžambiai iškiršta ir išplėsta kiaušo šukė. Teismo medicinos ekspertų nuomone, sužeistasis į galvą kurį laiką dar gyveno.

Taigi galima spėti, kad kape Nr. 73 palaidotasis tose pačiose kautynėse buvo sužeistas į galvą ir netrukus mirė. Artimieji, neatkutę po apiplėšimo, palaidojo jį analogiškai kaip ir visus žuvusiuosius.

Radiniai. Apardytame kapinyne radinių nebuvo daug. Kaip minėta, iš viso aptikta 580 daiktų.

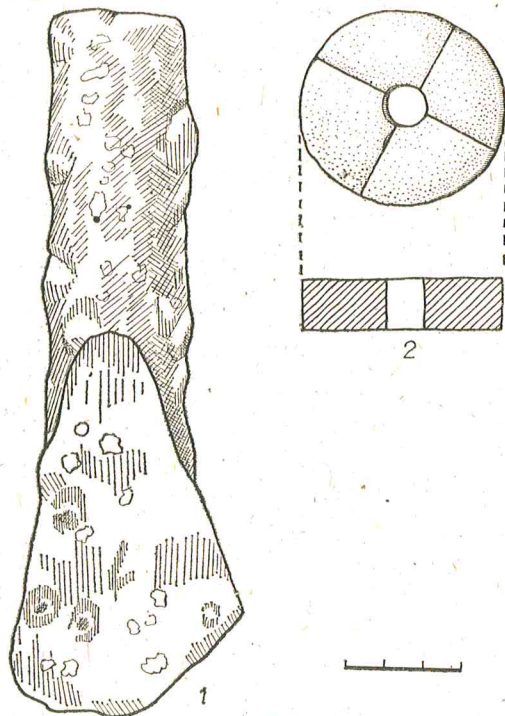
Rasta 17 kirvių, visi įmoviniai. Jų ilgis svyruoja nuo 14 iki 23 cm, dauguma — 18—21 cm ilgio. 12 ašmenys — nuo 4,7 iki 6 cm pločio. Apskritai IV—V a. kirvių ašmenys ne platesni kaip 6 cm, o VI a. turi tendenciją plėtimui. Visi 6,2—6,5 cm pločio ašmenimis datuojami VI a. (pav. 2:1).

Aptikti 39 peiliai. Jie 5 tipų. Ankstyviausi yra vienodai taisyklingai išgaubtomis nugarėlėmis ir ašmenimis, labai panašūs į gluosnio lapą (pav. 3:5); 14,5—15,6 cm ilgio ir 1,9—2,7 cm pločio. Maudžioruose jų rasta 7 vyrų ir moterų IV ir V a. pradžios kapuose. Vėlesniuose šios formos peilių nepasitaikė. Tai kol kas retai aptinkamas tipas. Iki šiol žinomas tik 1 peilis, rastas I. Abramovo 1910 m. Raginėnuose kasinėtame pilkapyje Nr. 23². Tačiau ir pilkapynei jis nebūdingas. Matyt, tokie peiliai labiau buvo paplitę žemaičių gyventojų teritorijoje. Todėl gal reikėtų vadinti žemaitiškais.

Artimi šiam tipui dar 8 peiliai, nuo žemaitiškų besiskiriantys tik tuo, kad nugarėlė mažiau gaubta negu ašmenys (pav. 3:4). Jie nuo 12,2 iki 22,7 cm ilgio, geležtė 1,5—2,9 cm pločio. Vartoti V ir VI amžiuje.

Kapinyne rasti 7 peiliai, kurių geležtės arčiau galo gerokai platesnės (pav. 3:1). Jie gana masyvūs, iki 24—25,8 cm ilgio ir 3,3 cm pločio, rasti vyrų karių kapuose (Nr. 38, 40, 48, 54, 120) kartu su ietigaliais ir kirviais. Todėl juos galima vadinti ir kovos peiliais. Jų aptikta Gibaičiuose (Tarvydas B.; 1933, pav. 5). Maudžioruose rasta V a. pradžios—VI a. kapuose.

Daugumos peilių (net 11) tiesoka nugarėlė ir tarsi kiek išdilę ašmenys (pav. 3:2, 6). Tai visoje respublikoje paplitęs peilių

2 pav. Įmovinis kirvis (1) iš k. Nr. 127 ir akmeninis verpstukas (2), rastas atsitiktinai

tipas. Maudžioruose jų rasta ir vyrų, ir moterų V—VI a. kapuose. V a. kapuose jie yra iki 18,2 cm ilgio, o VI a. greta tokio pat ilgio peilių vartoti ir gerokai ilgesni (23—26 cm). 3 peilių, iš kurių 2 rasti VI a. kapuose, o trečiasis — atsitiktinai, nugarėlė išgaubta, ašmenys tarsi šiek tiek išdilę (pav. 3:3). Todėl peiliai atrodo lyg truputį išlenkti; jie 18—19,7 cm ilgio.

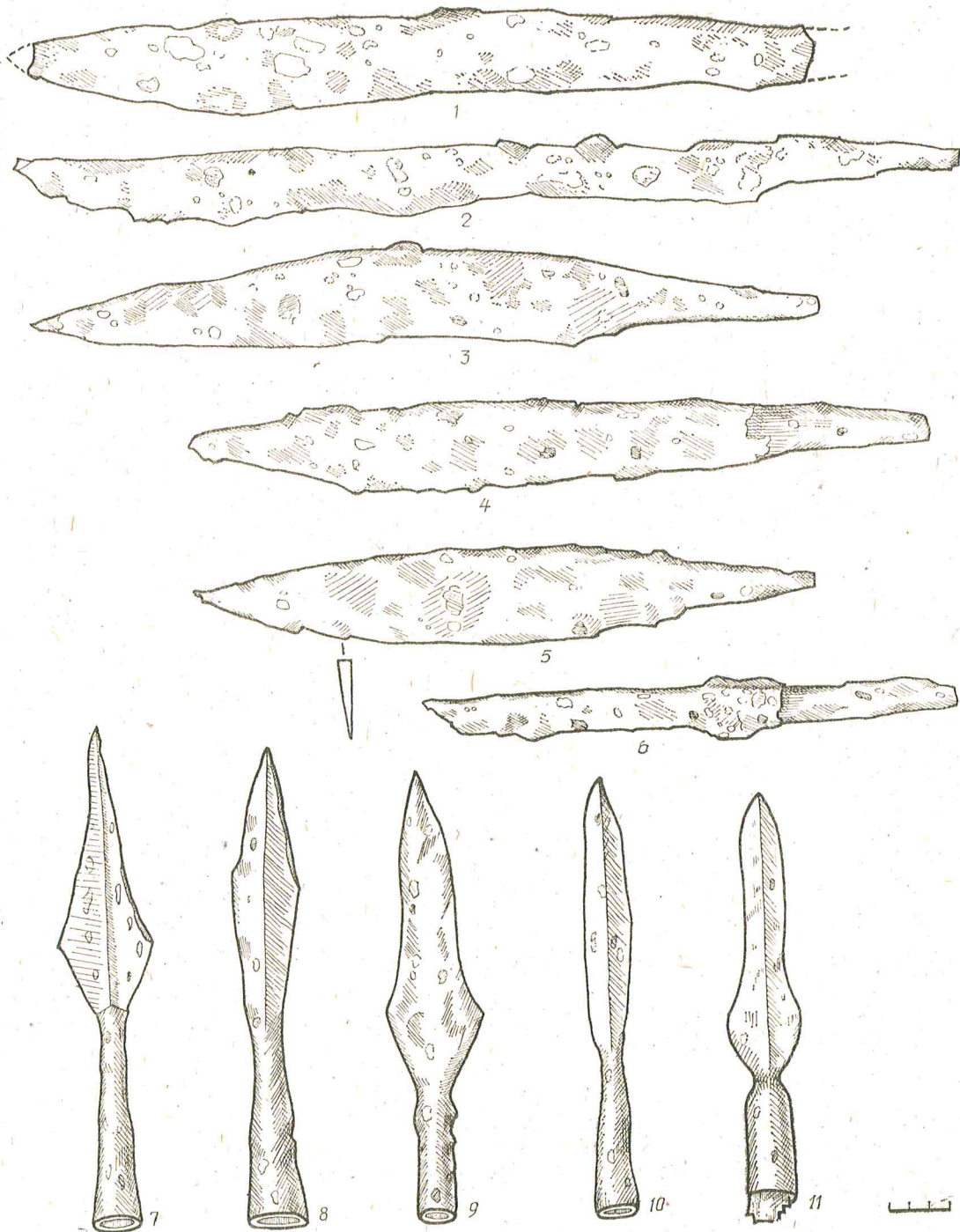
22 ylos rastos tik moterų kapuose. Visos geležinės, 10—14 cm ilgio, įkaltos į medinius kotelius. Įkotelės keturkampės, o duriamoji dalis apvalus skerspjuvio.

Verpstukų taip pat aptikta tik moterų kapuose. 3 rasti V a. kapuose, padaryti iš 4—4,4 cm skersmens cilindro formos smiltainio be ornamento. Ketvirtas smiltainio verpstukas, aptiktas VI a. suardytame kape (pav. 2:2), yra 5 cm skersmens ir viename šone su skersai įrėžtu kryžiu. VI a. kapų vietoje rasta ir molinio verpstuko šukė. Molyje įmaišyta akmens trupinių. Paviršius ornamentuotas įspaustomis apskritomis duobutėmis.

15 sveikų arba suardytų kapų duobių žemėje rasta po 1 ar 2 mažas puodų šukeles. Dauguma jų grublėtu paviršiumi, 0,7—1 cm storio. Iš šių puodų formos atkurti negalima.

Kiek geriau išlikusios dviejų dubenėlių šukės (pav. 4). Vieno net formą galima atkurti, o kitam trūksta dalies briaunos. Dubenėliai apie 6,5 cm aukščio, anga 10,8—13 cm, dugnas 6,2—

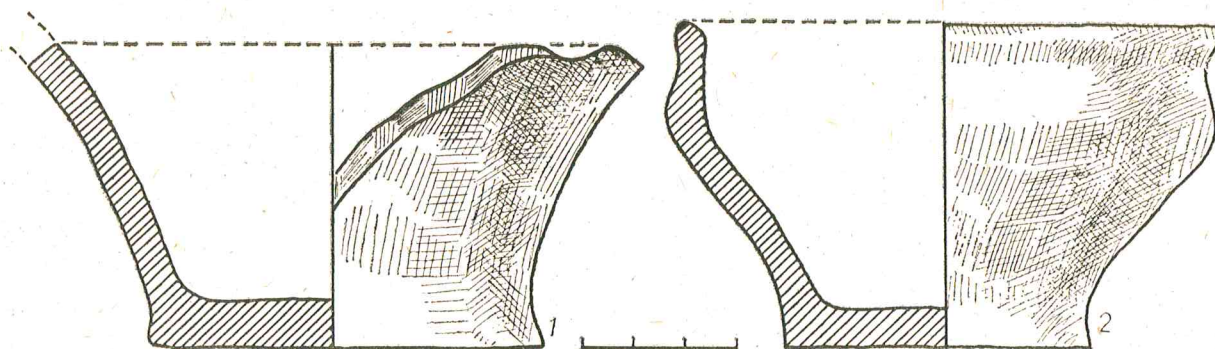
² Radinys yra Valst. ermitaže (VE, 798:85).

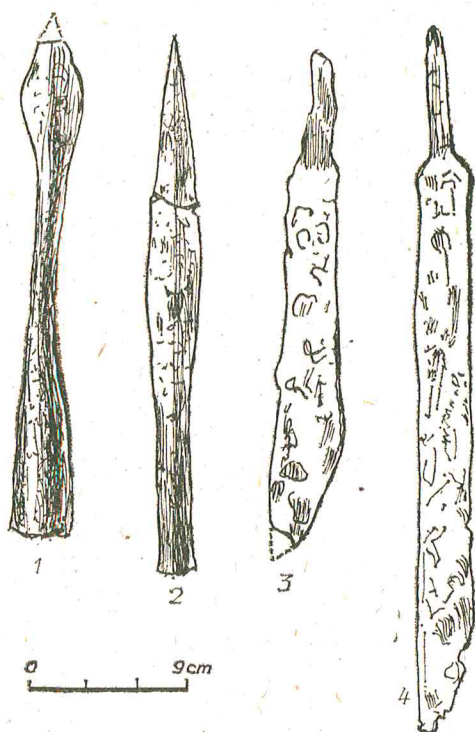
3 pav. Peiliai (1–6) ir ietigaliai (7–11): 1, 2, 4, 5—rasti atsitiktinai, 3—iš k. Nr. 110, 6—iš k. Nr. 103, 7, 10—rasti atsitiktinai, 8—iš k. Nr. 30, 9—iš k. Nr. 6, 11—iš k. Nr. 92

8 cm skersmens. Iš radimo aplinkybių matyti, kad šukės į kapų duobes pateko kartu su žemėmis. Greičiausiai puodai ir dubenėliai buvo atnešti su šermenų maistu. Jeigu per šermenis indas sudužo, tai jį čia pat ir numetė, o vėliau, toje vietoje kasant duobę, šukės pateko į sampilo žemes.

Vyrų kapuose rasti 25 įmoviniai ietigaliai ir įmova su medinio koto pėdsakais (k. Nr. 18). 3 ietigaliai (pav. 3:7) yra ištęsto rombo formos plunksna, kurios abiejose pusėse pastebima ryški išilginė iki 0,5 cm aukščio briauna. Jie nuo 25 iki 49 cm ilgio. Ypač skiriasi kape Nr. 40 rastasis: 49 cm ilgio,

4 pav. Dubenėlio šukė (1) ir rekonstruotas dubenėlis (2)

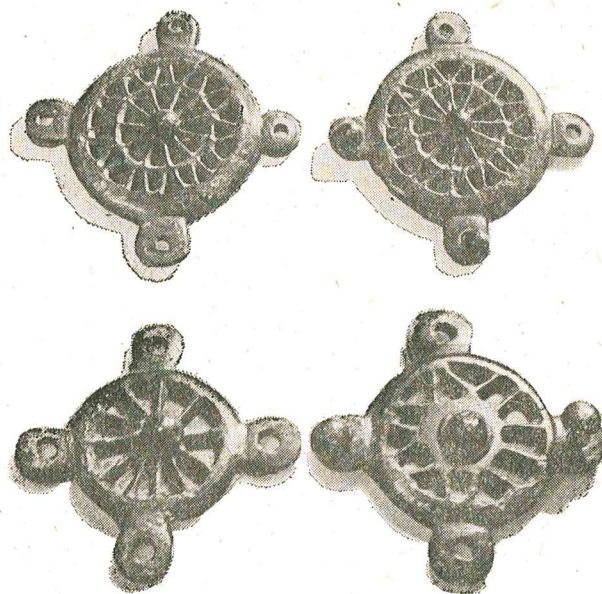
5 pav. Ietigaliai (1, 2) ir kovos peilis (3) bei kalavijas (4)

plunksna 7 cm pločio. Šio tipo ietigalių aptikta tik IV–V a. ribos turtinguose kapuose kartu su ietigaliais profiliuota plunksna. Vėlesniuose kapuose jų nerasta.

Pasitaikė 4 ietigaliai su rombo formos plunksna (pav. 3:8). Jų ilgis svyruoja nuo 19 iki 30 cm. Įmova ir plunksna beveik vienodo ilgio, pastaroji nuo 2,7 iki 4,2 cm pločio. Šių ietigalių aptikta ir V bei VI a. kapuose.

Labiausiai buvo paplitę ietigaliai profiliuota plunksna. Jie rasti 9 (pav. 3:9, 11). IV–V a. sandūroje jų dar rėta, rasta tik turtinguose kapuose Nr. 6 ir 40, o VI a. šie ietigaliai jau vyrauja; 16,3–24 cm ilgio.

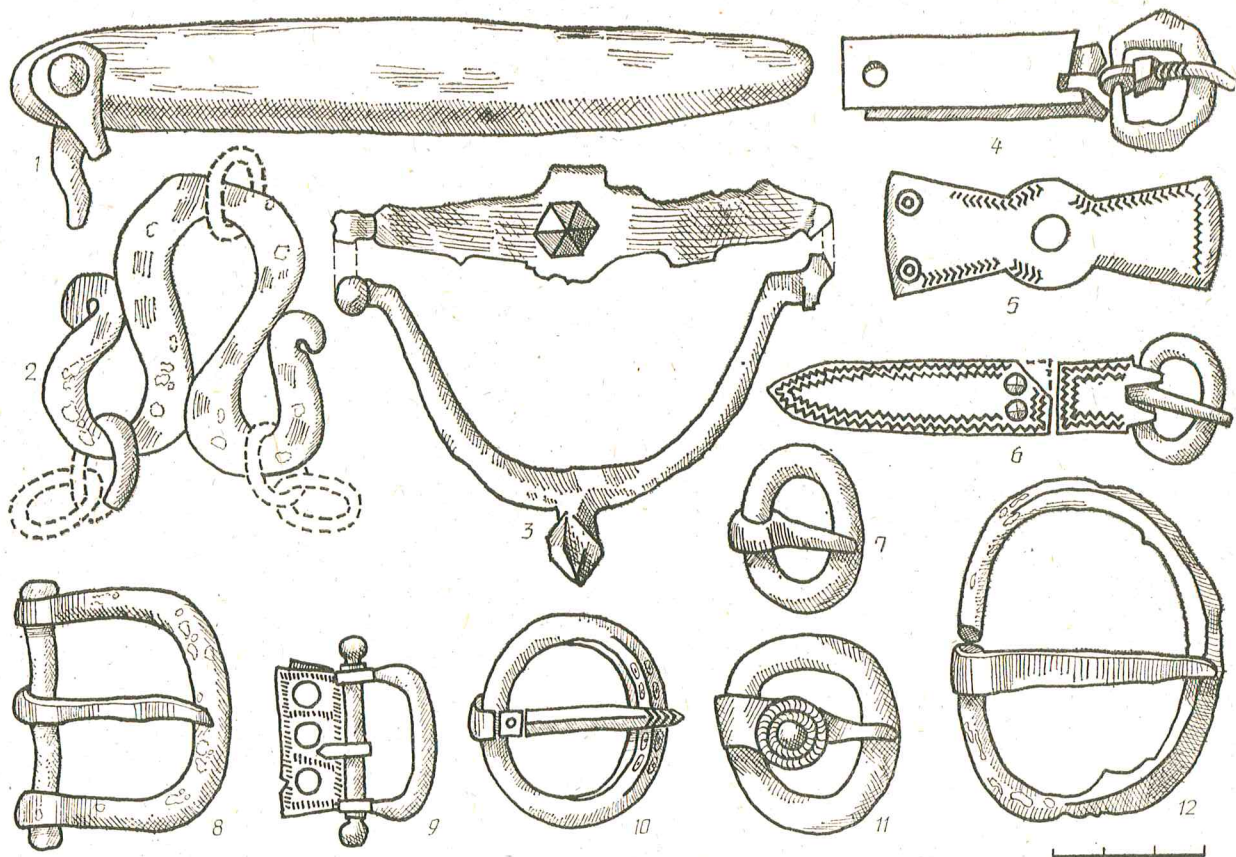
Nuo V a. antros pusės kapuose randama ietigalių su karklo lapo formos plunks-

6 pav. Kamanų apkalai iš k. Nr. 1

7 pav. Kamanų kabutis iš k. Nr. 1

8 pav. Įvairūs dirbiniai: 1 — galštuvėlis iš k. Nr. 40, 2 — kabutis iš k. Nr. 120, 3 — pentinas iš k. Nr. 18, 4 — sagtelė iš k. Nr. 127, 5 — diržo skirstiklis iš k. Nr. 55, 6 — sagtelė ir diržo galo apkalas, rasti atsitiktinai, 7 — sagtelė iš k. Nr. 7, 8 — sagtelė iš k. Nr. 1, 9 — atsitiktinai rasta sagtelė, 10 — sagtis iš k. Nr. 9, 11 — sagtelė iš k. Nr. 12, 12 — sagtis iš k. Nr. 6

na (pav. 3 : 10). Jų ilgis (15—24 cm) nepriklauso nuo chronologijos. Iš viso V—VI a. kapų vietoje jie aptikti 5, be to, dar 2 rasti atsitiktinai rytinėje vieškelio pusėje. Jų forma gana vienoda: maždaug pusę ilgio užima plunksna, o likusią dalį — 2—2,6 cm skersmens įmova.

Išsiskiria ietigalis ilgą įmova (pav. 5 : 1). Tik ketvirtadalį šio 29,8 cm ilgio ietigalio sudaro plunksna. Jis rastas V a. pabaigos kapų teritorijoje.

Pietinėje kapinyno dalyje atsitiktinai aptiktas platusis kovos peilis (pav. 5 : 3). Jis 29 cm ilgio ir 4 cm pločio, nesiskiria nuo šiaurės Lietuvoje (Linksmučiuose, Pakruojo raj., Čibirikuose, Šiaulių raj.) randamų ir datuotinas analogiškai VII—VIII a. (LAB, p. 315). Iš čia yra dar vienas gana trumpas, tik 43,5 cm ilgio ir 3,4 cm pločio kalavijas ar kovos peilis (pav. 5 : 4). Rankena medinė be skersinio. Panašiausias jis į Varliškių (Orliškių) pilkapių, Trakų raj., kalaviją, kuris datuojamas taip pat VII—VIII a. (LAB, p. 314).

Kamanų ir žąslų rasta 2 vyrų kapuose. Kaip jau minėta, puošniausios iš IV a. kapo

Nr. 1. Jų diržų susikryžiuavimus dabino 4 žalvariniai pasidabruoti apskriti kiauraraščiai apkalai, prie diržų prikalti žalvarinėmis vinelėmis su pusrutulio formos galvutėmis (LLM, t. 2, pav. 6, 7). Ant kaktos vartoti didesni — 6,8 cm skersmens, o prie nosų mažesni — 4,8 cm (pav. 6). Kamanų diržai puošti eile vinučių su plačiomis pusrutulio formos galvutėmis. Tuo tarpu žirgo kaktos vidurį dabino žalvarinis azūrinis pasidabruotas 4,7 cm pločio ir 6,5 cm aukščio kabutis (pav. 7) su į kilpelę įkabintu žalvariniu apkalu dirželiui (LLM, t. 2, pav. 5). Kamanos turėjo geležinius dvinarius žąslus su 11,5 cm skersmens grandimis galuose. Pavadis odinis su 2 geležinėmis sagtimis. Panašios kamanos su 4 žalvariniais pasidabruotais tik kryžiaus formos apkalais ir azūrinio kabučiu kaktos srityje (su tokia pat kilpele ir apkalu dirželiui) bei žąslais su iki 12 cm skersmens grandimis rastos I m. e. tūkstantmečio vidurio sudeginto žmogaus ir nedeginto žirgo kape Nr. 135 buv. Althofa kapinyne prie Cerniachovsko (Kaliningrado sr.) (Gunert W., 1939, p. 38, lent. VI, VII, pav. 13). Kiti žąslai aptikti V a. kape Nr. 18 tarp vyro

pėdų kaulų. Jie buvo trinariai, su 7 cm skersmens grandimis.

Kitas kabutis galbūt žirgo kaktai puošti rastos kape Nr. 120 (pav. 8 : 2). Jis išlankstytas iš geležinės juostelės, o į kilpeles įvertos geležinės grandelės, kurios jau sunykusios. Visiškai panašių kabučių aptikta Veršvų X—XII a. žirgų kapuose (LLM, t. 2, pav. 144, 145). Maudžiorų kabutis rodytų, kad jie buvo vartojami nuo VI a., nes rastas nesuardytame kape su VI a. būdingomis juostinėmis ir pastorintais galais apyrankėmis.

Pentinių aptikta po 2 vyrų kapuose Nr. 1 ir 34 uždėtų ant kojų, o kapuose Nr. 6 ir 18 — padėtų po vieną prie juosmens ar krūtinės. Visi jie geležiniai. Lankelis iš suploto rombo formos pjūvio juostelės. Galai atlenkti ir baigiasi suploto pusrutulio formos buoželėmis dirželiams, kuriais pentinai buvo rišami prie apavo (pav. 8 : 3). IV a. kapuose rastieji yra su apvalaus, V a. — su keturkampio ir šešiakampio skerspjuvio profiliuotais spygliais (pav. 8 : 3). VI a. kapuose pentinų nepasitaikė.

Diržų neišliko, bet vyrų kapuose randamos sagtys ir apkalai liudija jų buvus. Diržus su sagtimis pagal paskirtį galima skirstyti į 3 grupes: drabužių diržus, kamanų pavadžius ir kirvakočių dirželius.

Drabužių diržai nebuvo puošiami metalo plokštelėmis. Tik kape Nr. 34 rastojo galas buvo aplenkta 4,5 cm ilgio ir 3,1 cm pločio žalvarine plokštele. Aptiktos 2 ankstyviausios, IV a. datuojamos, sagtys. Abi žalvarinės, labai panašios, skiriasi tik plotis. Jos stačiakampės, kiek suapvalintais kampais, turi apkalus su kniedėmis diržui pritvirtinti.

V a. pradžios kapuose Nr. 6 ir 40 aptikta 5 cm pločio diržų geležinių sagčių (pav. 8 : 12). Jos labai paprastos, išlenktos iš geležinio virbalo. Daug puošnesnės buvo 4 ovalinės žalvarinės sagtys (pav. 8 : 7, 10, 11). Jų lankelio priekinė dalis esti pastorinta, kai kada kampuota ir puošta akutėmis (pav. 8 : 10). Maudžiorų kapinyne jų aptikta tik V a. kapuose. Ankstyviausia sagtis iš kapo Nr. 12, datuojamo IV ir V a. riba, turi ovalų vienodo storio lankelį ir puošnų liežuvėlį, kuris per vidurį išplotas, ir ant išplotos viršutinės plokštumos pritvirtinta apskrita plokštelė, dabinta 2 koncentriniais sidabriniais žiedeliais (pav. 8 : 11).

Tarp V a. suardyto kapo liekanų rastas žalvarinis diržo apkalas su skylute viduryje (pav. 8 : 5). Jo viename praskeltame gale tebebuvo įkišto ir 2 kniedėmis perkalto diržo galas.

VI a. suardytų kapų vietoje aptiktos 2 žalvarinės 2,4—2,5 cm pločio sagtelės. Jos apvalinos, lietos, o apkalai siauri, 2—5 cm ilgio (pav. 8 : 4, 6). Vienos apkalas sidabrinis. Sidabrine 5,5 cm ilgio plokštele papuoštas ir šio dirželio

galas (pav. 8 : 6). Ir sagtelės, ir diržo galo apkalas ornamentuoti palei kraštus įmuštomis kriputėmis, kuriomis puošti ir kiti to laikotarpio žalvario dirbiniai.

2 kamanų pavadžių sagtys rastos IV a. kape Nr. 1 (pav. 8 : 8) ir viena IV—V a. ribos kape Nr. 35. Visos jos geležinės, panašios į IV a. drabužių diržų sagtis, tik be apkalų ir didesnės.

V ir VI a. kapuose Nr. 28, 48, 105, 106 ir 120 prie kirvakočių galo buvo pritvirtinti dirželiai su sagtelėmis. Matyt, ką nors kapodami, žmonės užsimaudavo dirželį ant riešo, kad kirvis tvirčiau laikytųsi, neišslystų iš rankos. Iš viso Maudžiorų kapinyne rasta 10 kirvakočių dirželių sagčių. Visos jos geležinės, labai panašios formos, kiek pastorinta priekine lankelio dalimi; tik 2,6—3,5 cm pločio ir 2,2—2,6 cm ilgio.

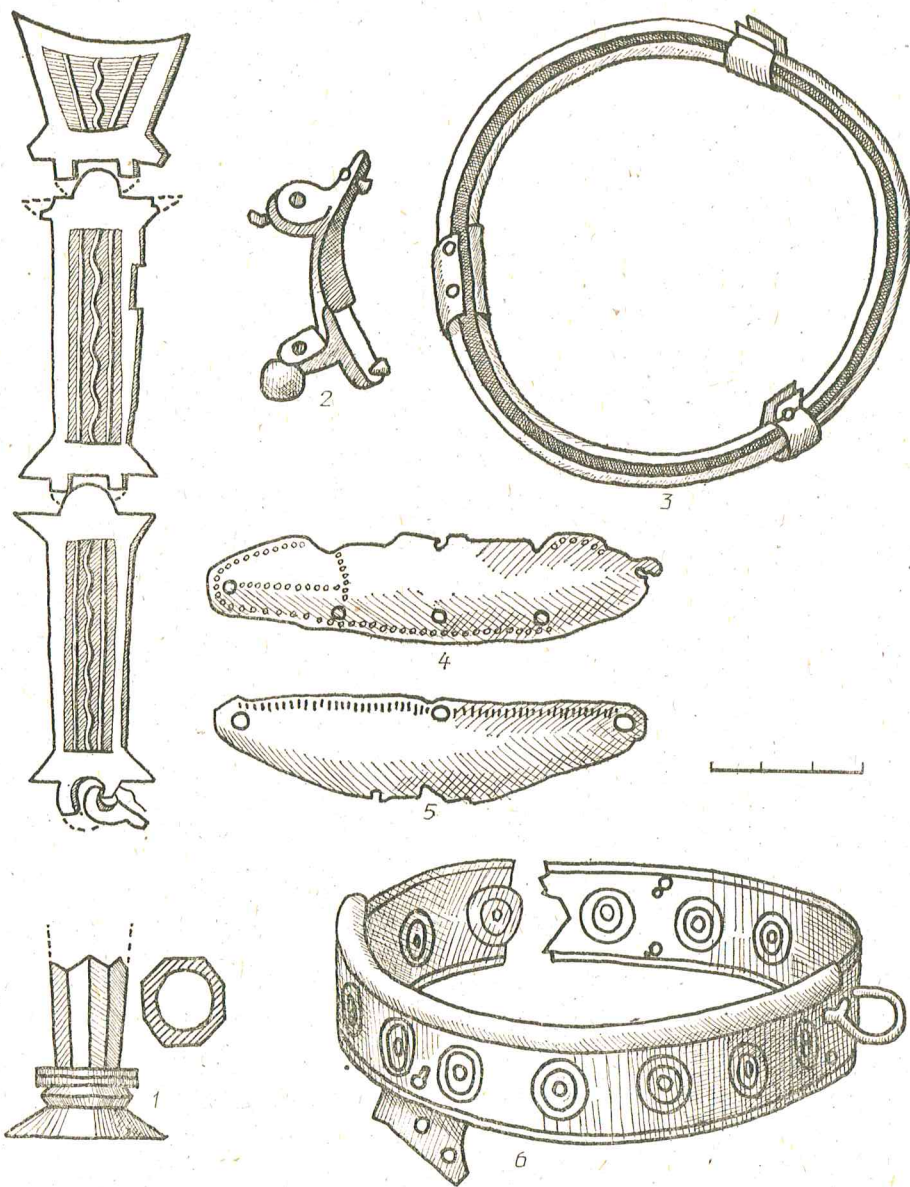
Galastuvai. V a. pradžios vyrų kapuose Nr. 6 ir 40 aptikta po dailų rusvo smiltainio galastuvėlių (pav. 8 : 1), ir vienas pasitaikė atsitiktinai. Jie buvo nešiojami prie diržo arba sege prisegti prie viršutinio drabužio juosmens srityje. Kape Nr. 40 aptikto 16 cm ilgio galastuvėlio skylutėje išliko grandelės dalis.

Geriamųjų ragų Maudžiorų kapinyne dar retai dėta į kapą. 2 apkaustai aptikti kape Nr. 1. Abu ragai visiškai vienodai apkaustyti (pav. 9 : 1) (LLM, t. 2, pav. 8, 9). Tačiau nerasta angos krašto apkaustymo. Iš to atrodytų, kad į kapą Nr. 1 sudėti ne ragai, o tik kai kurios jų papuošimo detalės. Abiejų smaigalius dabino daugiakampės taurelės formos apkalas. Rankenos — juostos, padarytos iš 3 sunertų plokštelių. Apatinė apvalia kilpele sujungiama su rago smaigalio apkalu, o viršutinė pritvirtinama prie angos briaunos. Plokštelių viršutinė pusė papuošta spalvotu emaliu. Fonas raudonas, per vidurį išilgai eina vingiuotas geltono emalio ruoželis, o palei jį iš abiejų pusių — tiesūs balto emalio ruoželiai. Pagal tame pačiame kape rastus pentinus, kamanų liekanas ir kapo vietą šios juostos datuojamos IV amžiumi.

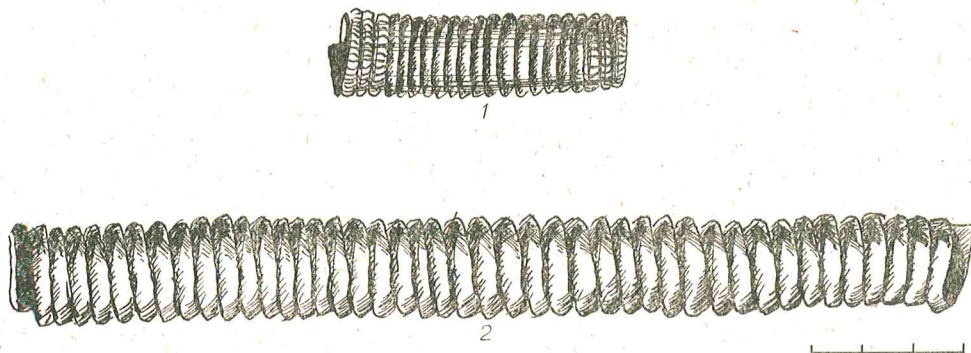
Labai panašios emaliuotos juostos viena plokštelė taip pat su 4 rageliais šonuose rasta gyvenvietėje prie Kentės piliakalnio Latvijoje (Стубавс А. Я., 1959, с. 186, табл. 1 : 22; Стубавс А., 1976, p. 76, 106, lent. 4 : 32). Kiek kitokios formos emaliu puošta rago juosta aptikta Linkaičiuose, Joniškio raj. (Tarvydas B., 1933, p. 1, pav. 2).

M. Michelbertas, tyrinėjęs Lietuvoje rastas emaliu puoštas juostas, mano, kad jos yra vietinės kilmės (Michelbertas M., 1968, p. 37). Kentės juostos plokštelė į Latviją taip pat galėjusi patekti iš Lietuvos.

Trečio geriamojo rago apkalų liekanų (pav. 9 : 2—5) rasta suardyto kapo vietoje, išmėtytu maišytoje žemėje. Jo briauna buvo apkaustyta

9 pav. Geriamųjų ragų apkalai: 1 — iš k. Nr. 1, 2–6 — iš suardytų kapų

10 pav. Galvą puošusios įvijios: 1 — iš k. Nr. 58, 2 — iš k. Nr. 121

žalvariniu lanku, pritvirtintu 3 skersinėmis plokštelėmis (pav. 9:3). Krinta į akis didelis angos skersmuo — net 9,3 cm. Kiek žemiau prie rago buvo pritvirtintas juostos galas. Išliko apkalas šiam galui pritvirtinti (pav. 9:2), bet pačios juostos nerasta. Be to, rago šonai buvo papuošti dviem 8,5 cm ilgio ir apie 2,2 cm pločio plokštelėmis apkaliukais, ornamentuotais mažų iškilimų eilėmis (pav. 9:4, 5). Remiantis radiomo vieta, šio rago apkalai turėtų būti taip pat iš IV—V a. ribos.

Ketvirto rago apkalų dalių aptikta 40 cm gylyje irgi suardyto kapo vietoje. Išorinis kraštas prie briaunos buvo apkaltas 2 cm pločio žalvario skardos juoste (pav. 9:6), puošta įmuštų koncentrinėlių ratukų grupėmis. Skardos kraštas ir rago briauna dar buvo aplenkta cilindrinio apkalu, o viename šone per ragą ir skardą perkalta kilpelė juostai ar grandinėlei įkabinti. Ties rago viduriu aplinkui prikalta siaura žalvarinė juostelė. Šis apkalas rastas V a. kapų vietoje.

A p g a l v i ų aptikta tik VI a. datuojamoje kapinyne dalyje, 11 moterų kapuose. Tarp triskylių (2 vienetai), keturskylių (6) ir penkisakylių (3) skersinių plokštelių įvertos iš trikampės ar pusapvalės vielos susuktos 5—9 cm ilgio įvijos. Tik 1 trijų eilių apgalvyje rastas įvertas 6 cm ilgio žalvarinis cilindrelis. Apgalvis turi nuo 6 iki 9 skersinių plokštelių. Ištiestas jis būna 50—54 cm ilgio ir 1,3—4 cm pločio. Kai kurių skersinių plokštelių skylių kraštai ir įvijų galai labai išdilę. Todėl manoma, kad mirusiosios palaidotos su ilgai nešiotais apgalviais.

G a l v o s į v i j o s. Kai kuriuose Maudžiorų kapinyne V a. moterų kapuose pasirodo nauja įkapė — papuošalas, kurio senesniuose nebuvo. Tai galvos įvijos. Taip jos vadinamos dėl to, kad jų randama prie kaukolės, ir nuo kitų kapuose aptinkamų šios skiriasi skersmeniu ir ilgiu (pav. 10). Jos susuktos iš pusapvalės ar trikampės vielos, 1,2—1,9 cm skersmens ir nuo 2 iki 19 cm ilgio. Kai kada po porą galinių apvijų būna ornamentuotos skersiniais ranteliais, o vienos įvijos galuose išdurtos skylutės. Viduje būna pilna išilgai einančių storokų siūlų. Tikriausiai ilgesni ar trumpesni jų galai buvo išlindę iš įvijos. Nesuardytuose kapuose jos guli skersai kaukolės tiesiog po pakaušiu ir ausų lygyje sudaro lyg ir lanką, išlinkusį pagal kaukolę. Tik dvigubame kape Nr. 67 prie mergaitės kairio smilkinio buvo rastos 2 trumpos (2 ir 3,2 cm ilgio) įvijos.

V a. kapuose jos ne ilgesnės kaip 6 cm (pav. 10:1), o VI a., pradėjus nešioti apgalvius, pa ilgėjo iki 12—19 cm (pav. 10:2). VI a. įvijomis puošta kartu su apgalviais ir be jų. Ir atvirkščiai, — apgalviai neretai dėvėti be įvijų. Apgalvis dedamas virš įvijos, o ši lieka ausų lygyje (k. Nr. 121).

Maudžiorų kapinyne surinkta 10 tokių galvos įvijų. Analogiškų, tik iki 14 cm ilgio, 1966 m. rasta Šilalės rajono VII—VIII a. Požerės kapinyne (žr. šios knygos p. 100).

Aptikta 15 antkaklių. Be to, pora iš Maudžiorų saugoma Šiaulių „Aušros“ istorijos ir etnografijos muziejuje. Ankstyviausia antkaklė yra kūginiais galais, rasta moters kape Nr. 32 (pav. 11:1). Jos šonai gerokai pastorinti ir papuošti vijimą imituojančiais ranteliais, kūgeliai dabinti sukryžiuotų griovelėlių poromis. Ji datuotina IV a., nes ir kiti kapo papuošalai priklauso tam laikotarpiui. Antkaklė yra lietuvių—latvių tipo (LAA, t. 4, p. 15).

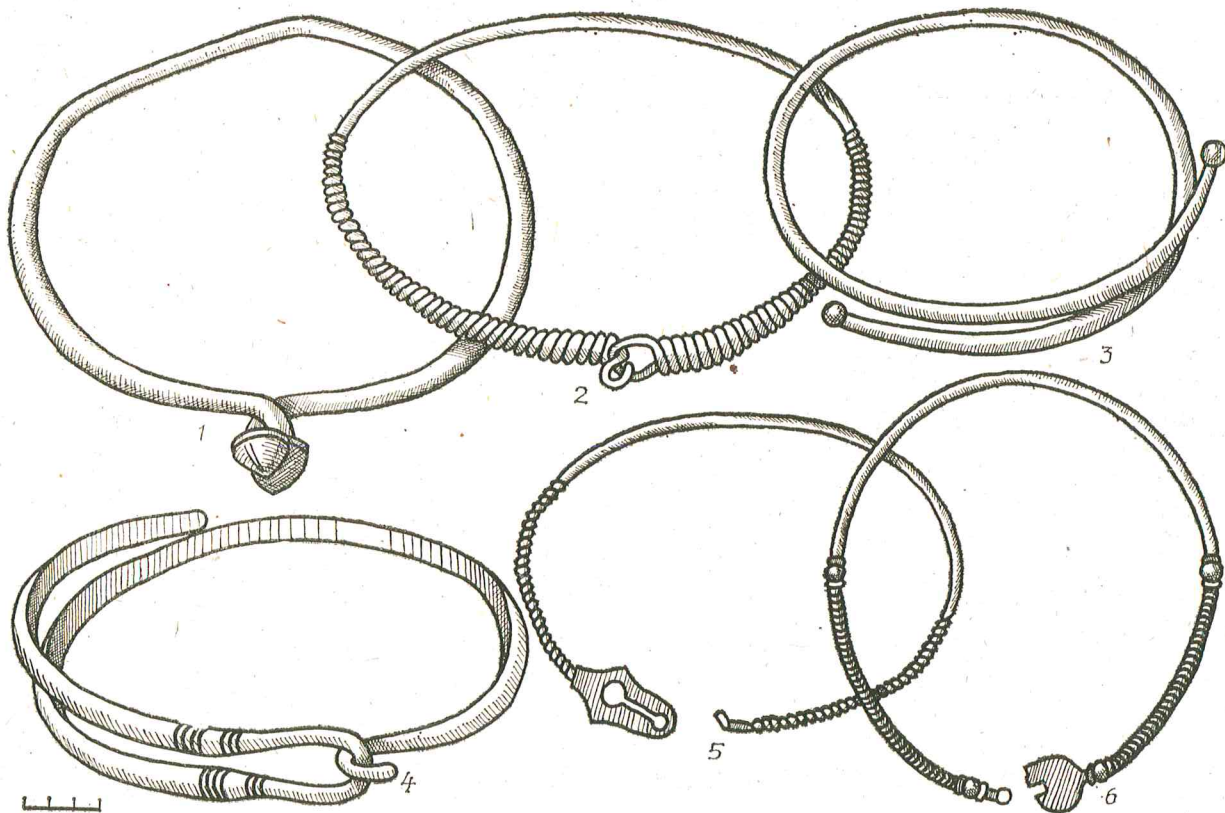
Turtingame įkapių V a. pradžios vyro kape Nr. 40 rasta storėjančiais viela apvyniotais galais antkaklė su kilpele ir kabliuku (pav. 11:2). 1965 m. kapinyne aptikta dėželinė antkaklė (pav. 11:6) aplaužytu galu. Jos dėželė nukritusi, išlikęs tik suplotas dugnas su skylute kabliukui. Lankelio galai iki pusės apvynioti viela ir uždėta po žiedelį. Greičiausiai ji priklauso pirmai šių antkaklių grupei ir datuotina III—IV a. (LAA, t. 4, p. 17).

Kapuose Nr. 8, 38 ir 67 rasta po antkaklę, kurios vienas galas baigiasi kabliuku, o kitas — plokšte su raktos skylutės formos kilpele užkabimui (pav. 11:5). 2 iš jų yra nuo vidurio į galus tordiruotos, o trečia lygi, apvalaus skerspjuvio, tik šiek tiek pastorintais galais. Šio tipo antkaklės mūsų archeologinėje literatūroje datuojamos V—VI a. (LAB, p. 319). Maudžiorų kape Nr. 8 aptiktoji (pav. 11:5) pagal kapo vietą skirtina IV—V a. ribai, o kitos — V amžiui. VI a. kapuose jų nerasta.

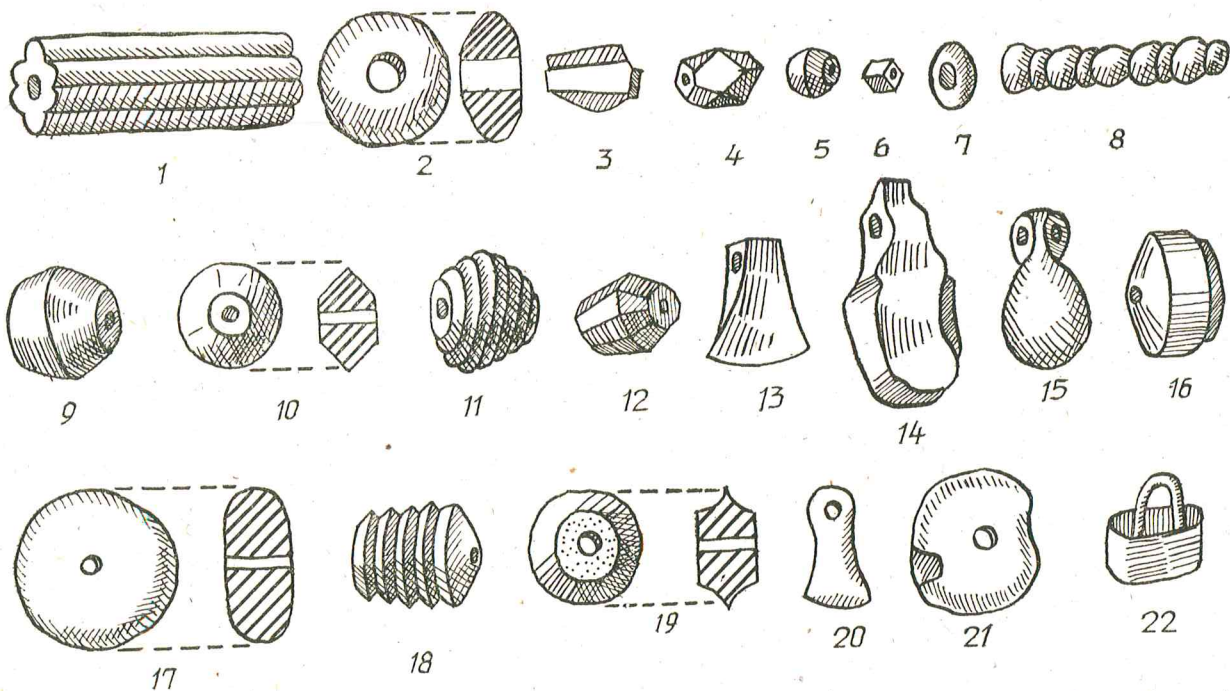
V a. kape Nr. 68 aptikta antkaklė (pav. 11:4), kurios vienas galas baigiasi kabliuku, priekinė dalis platesnė, pusapvalio skersinio pjūvio, ornamentuota 4 grupėmis skersinių rantelių ir atlenkta. Sulenkime susidaro kilpelė užkabinti.

Rastos 3 pastorintais prasilenkiančiais galais antkaklės. Ankstyviausia iš jų aptikta V a. pradžios turtingo vyro kape Nr. 6 (pav. 11:3) kartu su sidabrine sege, 2 ietigaliais, kirviu, apyranke, diržo sagtimi ir galastuvėliu. Antkaklė sidabrinė, jos galai kiek pastorinti, o patys galiukai vėl suplonėja ir baigiasi apvaliomis buožlėmis — spurgeliais. Ją puošė 4 aplink einančių griovelėlių grupės.

V a. viduriu ir VI a. datuojamos šio tipo antkaklės yra kur kas paprastesnės. Jų pastorinti galai apvalaus skerspjuvio ir be spurgelių. Kai kurių pastorintos dalys ornamentuotos skersinių griovelėlių grupėmis. Šiek tiek skiriasi tik VI a. kape Nr. 95 rasta žalvarinė pasidabruota antkaklė, kurios pastorinti galai iš priekio puošti 3 duobučių eilėmis.

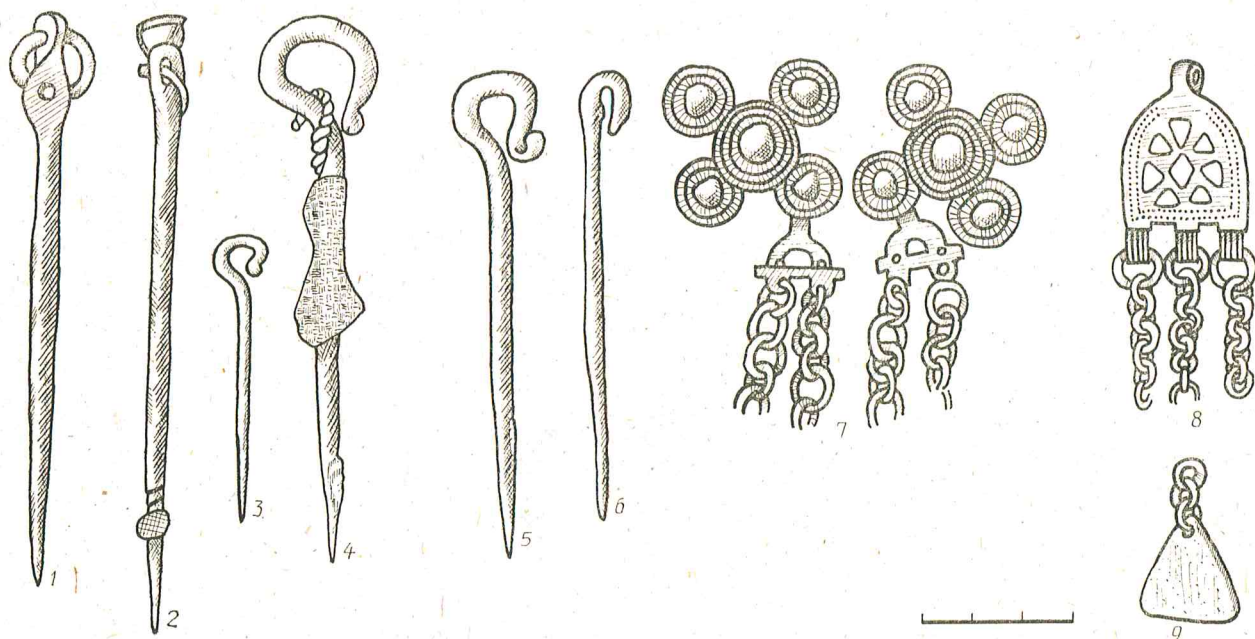
11 pav. Antkaklės: 1 — iš k. Nr. 32, 2 — iš k. Nr. 40, 3 — iš k. Nr. 6, 4 — iš k. Nr. 68, 5 — iš k. Nr. 8, 6 — atsitiktinai rasta

12 pav. Karoliai: 1, 2, 4, 11, 13, 20 — iš k. Nr. 32, 7, 14 — iš k. Nr. 36, 15 — iš k. Nr. 69, 21 — iš k. Nr. 46, kiti rasti atsitiktinai, 22 — kabutis kibirėlis iš k. Nr. 32

KAROLIŲ APVARŲ SUĖTIS

Kapų Nr.	32	8	36	Su-ard.	69	72	59	67b	67a	68	87	25	46	102	106	113	112	100	Su-ard.	Iš viso	
Amžius	IV a.	IV-V a.	riba		V a.						V-VI a. riba				VI a.						
Zalio stiklo																					
rantuoto cilindro	1																				1
suploto rutulio	4						1	3													8
iššesto lašo					1																1
Mėlyno stiklo																					
daugiakampiai	4																				4
statinėės formos		5																			5
netaisyklingi		2																			2
kubo formos		1											1								2
suploto rutulio			1				18	9	2					8							38
daugiagubi				3	12	1			21	4											41
neaiškūs											1										1
Skaidraus stiklo																					
dvigubo kūgio		1			1																2
Balto stiklo																					
suploto rutulio										1											1
Gintaro																					
nupjauto dvi-																					
gubo kūgio	5				4			10	3	9	5	3					2	1			42
apskriti lygūs	2																				2
apskriti rantuo-	1		2										1			2			1	2	9
ti														5							5
daugiakampiai																					5
kabučio formos	2		2		1																7
suploto rutulio			6																		7
cilindro								17								3				1	22
pusrutulio																	2			2	2
Zalvario																					
daugiakampiai	3																				3
kibirėlio formos	1																				1
įvijos			1			2	2						3			1				1	10
	23	9	12	3	19	3	21	22	43	14	6	3	13	5	3	3	4	4	4	4	214

13 pav. Smeigtukai ir kabučiai: 1 — rastas atsitiktinai, 2 — iš k. Nr. 80, 3 — iš k. Nr. 60, 4 — iš k. Nr. 87, 5 — iš k. Nr. 57, 6 — iš k. Nr. 131, 7 — iš k. Nr. 10, 8 — iš k. Nr. 103, 9 — iš k. Nr. 32

Karolių apvarų gana daug, ir jos įvairios. Iš lentelės matyti kapuose rastų karolių apvarų sudėtis. Į ją įtrauktos tik tos, kuriose buvo ne mažiau kaip 3 karoliai. IV—V a. apvarose karolių daug, ir jie įvairūs. Tų amžių kapuose greta gintaro aptikta ir mėlyno bei žalio stiklo karolių, kurie V a. antroje pusėje išnyko. IV a. ir V a. pradžiai būdingi kabučio formos gintaro karoliai. Vieni jų primena kirvukus, kiti — lašus ar kažkokius vabzdžius (pav. 12 : 13—15). Kapo Nr. 32 karolių apvaroje kartu rasti 2 žalvariniai daugiakampiai karoliukai (pav. 12 : 4) ir kibirėlio formos kabutis (pav. 12 : 22).

VI a. apvarose karolių sumažėja iki 3—5. Jie tik iš gintaro, nors dar gana įvairių formų. Be karolių apvarų, nuo V a. kapuose ant krūtinės randama po porą gintaro karolių. Karolių porų daug aptinkama ir VI a. kapuose. Tik 2 gintaro karoliai ant krūtinės centrinėje Žemaitijos dalyje (Juodsodėje, Telšių raj., Požerėje, Šilalės raj., Bikavėnuose, Šilutės raj.) arba prie galvos — vakarų Lietuvoje (Palangoje) nešioti iki pat XII amžiaus. Galimas daiktas, jų pora turėjo kokią nors magišką reikšmę.

V a. moterų kapuose Nr. 22 ir 75 ant kaklo rasta iš įvijų padarytų kaklo papuošalų. Įvijos aplink kaklą ėjo 2 eilėmis. Į tarpus įdėta po mėlyno stiklo karoliuką. Kape Nr. 22 aptiktą apvarą sudarė 11 karoliukų ir 22 įvijos, o apardytame kape Nr. 75 buvo tik keli karoliukai ir įvijėlės.

Smeigtukai sudaro gana didelę papuošalų dalį; rasta 95, bet jie nelabai įvairūs. 8 priklauso palyginti retai randamų kryžinių smeigtukų grupei (pav. 13 : 7). Jų galvutė iš 5 apskritų plokštelių, kurių priekinė pusė puošta sidabriniais kugeliais. Centrinį supa 3 sidabriniai rantyti žiedeliai, kugelius kryžmos galuose — 2 tokie pat žiedeliai. Adatos geležinės, neišliko. Į kilpelę užpakalinėje galvutės pusėje įkabintas kabutis, kurį su kito smeigtuko kabučiu jungia 2 grandinėlės. Šitokių smeigtukų ar jų liekanų rasta Maudžiorų kapuose Nr. 10, 11, 21 ir 69, be to, 4 pavieniai fragmentai aptikti suardytuose kapuose. Jais dabinosi turtingesnės moterys. Ypač puošnus smeigtukas buvo dvigubame kape Nr. 11. Jo galvutės centre — mėlyno stiklo akis. Kape Nr. 10 rasta šitokių smeigtukų pora yra su IV a. būdingais kabučiais (LLM, t. 1, pav. 136, 137). Kryžinių smeigtukų aptikta tik IV—V a. ribos ir V a. kapuose. VI a. Maudžiorų kapuose jų nėra (Valatka V., 1969, p. 28).

Tik IV a. pabaigos ir V a. kapuose rasti 9 iki šiol dar nežinomo tipo smeigtukai (pav. 13 : 1). Tai geležinė 8—11 cm ilgio adata; jos storasis — viršutinis — galas suplotas, ir susidariusios plokštumos viduryje išdurta skylutė, į kurią įveriama geležinė ar žalvarinė grandelė. Žemiau išplota antra plokštumėlė, statmena pirmajai. Joje taip pat yra skylutė, tačiau į ją grandelė ne-

verinama. Sąlygiškai šiuos smeigtukus autorius vadina *dviskyliais*.

Kapinyne rasti 7 geležiniai smeigtukai su nuokamiene galvute (pav. 13 : 2). Jų pasitaikė IV—V a. ribos ir V—VI a. kapuose. Per visą šį laiką jie nesikeitė — 10—12 cm ilgio, nedidelėmis galvutėmis. Kapuose rasta po vieną.

IV—VI a. Maudžiorų kapuose dažniausiai aptikta lazdelinių smeigtukų (pav. 13 : 3—5)—61. Be to, suardytuose kapuose rasta dar 9 geležinių smeigtukų adatų liekanų, kurios, atrodo, irgi yra šių smeigtukų. Taigi jie sudaro apie du trečdalius visų šio laikotarpio kapuose aptiktų smeigtukų. Beveik visi geležiniai; 7—11 cm ilgio, galvutės maždaug 2×2 cm dydžio. Pastebėti kokių nors pakitimų per porą šimtmečių nepavyko. Tik V a. kape Nr. 68 ir VI a. kape Nr. 116 rasta po žalvarinį smeigtuką. Jie 5,7—6,5 cm ilgio, nedidelėmis, 0,8—1 cm skersmens galvutėmis. Jos apvalios arba iš viršaus kiek suplotos, su nedidelėmis sraiginėmis įvijomis. VI a. kape Nr. 131 rastas kitokio tipo geležinis smeigtukas (pav. 13 : 6). Jo viršutinis galas išplotas ir prilenktas.

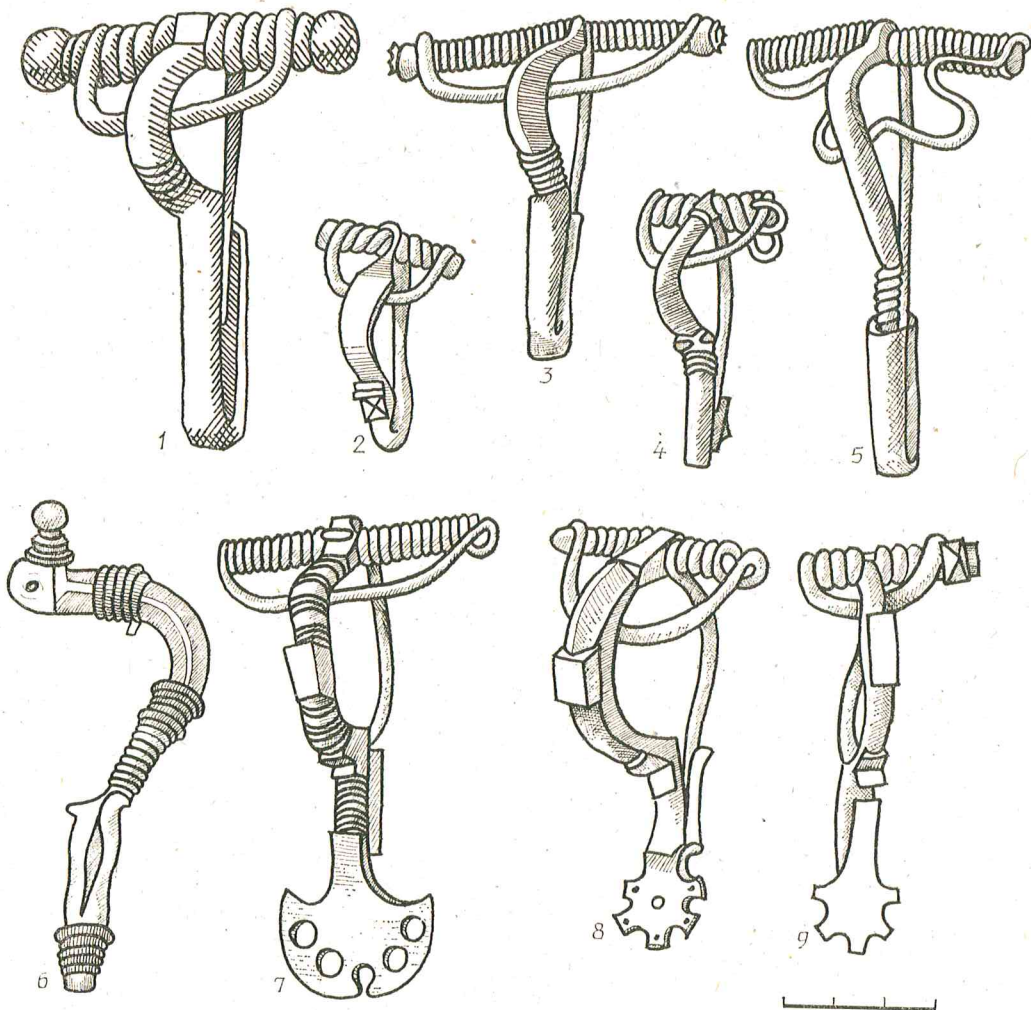
Į smeigtukus dažnokai būdavo įkabintos nedidelės žalvarinės grandinėlės. Kur kas rečiau prie jų aptinkama kabučių. Jų pasitaikė tik 3 kapuose. Vieną kabučių porą jau minėjome, aptardami kryžinius smeigtukus (pav. 13 : 7). Kitą puošnių kiauraraščių kabučių porą radome kape Nr. 32 (pav. 13 : 8). Jie 2,5 cm pločio, turi 3 ašeles grandinėlėms, gerosios pusės pakraščiai dar dabinti taškučių eilėmis. Kabučius jungė 106 cm ilgio 3 grandinėlės. Jie buvo prie geležinių smeigtukų, kurie visai sunykę, ir jų formos nustatyti nebuvo galima. Tame pačiame kape aptikta IV a. antkaklė kuginiais galais. Analogiškas kabutis, skiriamas III—IV a., žinomas iš Dimgailių, Kelmės raj. (LLM, t. 1, pav. 141).

VI a. kape Nr. 103 rastas vienintelis trikampis kabutis grandinėlės gale (pav. 13 : 9). Tai 2 cm aukščio ir 1,8 cm pločio neornamentuota trikampė plokštelė su viršuje išdurta skylute grandinėlei įkabinti.

Segių Maudžiorų IV—VI a. kapuose ne daug, rasta tik vyrų kapuose ir suardytųjų žemėse. Iš viso tėra 12 sveikų lankinių segių ir 3 segių liekanos.

Suardytų IV a. kapų vietoje rastas lankinės žieduotosios segės korpusas (pav. 14 : 6). Ją puošė 4 žiedelių grupės: kojelės gale, ties lankelio viduriu, prie įvijos ir buoželės virš įvijos. Kiekvienos grupės kraštiniai žiedeliai sidabriniai.

Taip pat pavieniui aptiktos 2 lankinės segės žvaigždine kojеле. Viena nuo kitos jos skiriasi tik žvaigždutės forma (pav. 14 : 8, 9). Vienos žvaigždutės rageliai smalesni, kitos pa-

14 pav. Segės: 1 — iš k. Nr. 115, 3 — iš k. Nr. 67, kitos rastos atsitiktinai

likti platesni ir papuošti įspaustomis akutėmis. Pastaroji segė (pav. 14 : 8) pagal radimo vietą turėtų būti iš V a. pradžios kapo. Tai sutampa su mūsų archeologinėje literatūroje nusistovėjusių šių dirbinių datavimu V—VI a. (LAA, t. 4, p. 42). Tuo tarpu kita segė žvaigždine kojele (pav. 14 : 9) rasta visiškai šalia IV a. kapo Nr. 1, kuriame buvo puošnios kamanos ir geriamųjų ragų emaliu dabintos juostos. Jeigu segė būtų buvusi giliau žemėje, tai beveik nekiltų abejonės, jog ji yra iš šio kapo suardytos dalies. Bet tai, kad ji rasta tik 30 cm gylyje, verčia abejoti. Ariant ir akėjant žemę, čia ji galėjo patekti ir iš gretimų V a. kapų.

Aptikta lankinė segė vėduokline kojele, kurios pakraštyje yra 5 skylutės (pav. 14 : 7). R. Rimantienė šio tipo seges laiko segių žvaigždine kojele variantu ir datuoja VI a. (Rimantienė R., 1968, p. 193). Maudžiorų kapinyne ji rasta 50 cm gylyje, suardyto kapo vietoje. Pagal kapo vietą ji skirtina VI a. pradžiai.

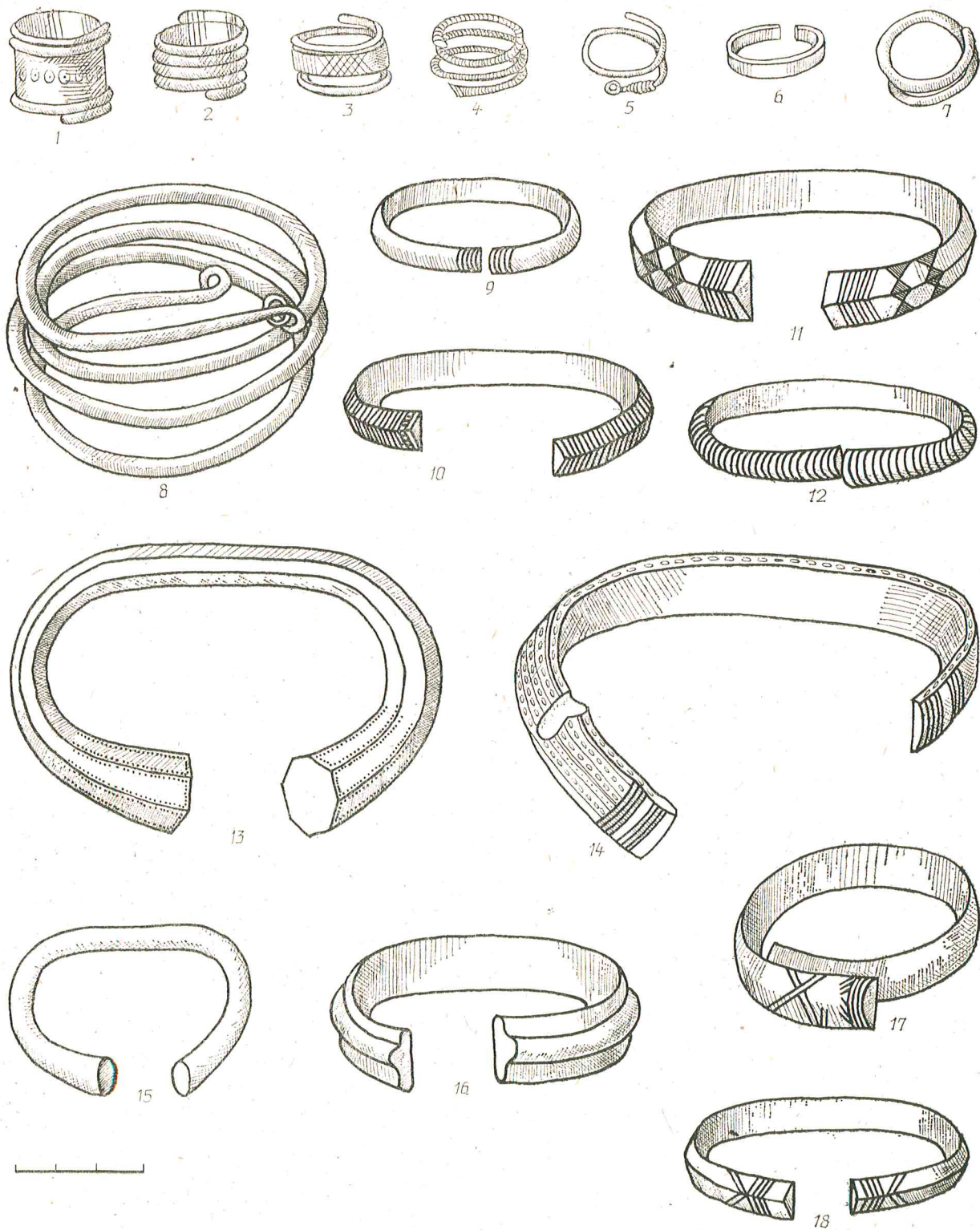
V a. kapų teritorijoje aptiktos 6 lankinės segės lenkta kojele (pav. 14 : 2, 3, 5). Viena sidabrinė; vyrauja 6,7—10,5 cm ilgio ir 5,4—10 cm pločio segės. Tik viena nelabai daili (pav. 14 : 2) yra 4,4 cm ilgio ir tik 3 cm pločio. Viena iš šių segių (pav. 14 : 5) su profiliuotu įvijos lankeliu.

VI a. pradžia datuotina ir lankinė segė lieta užkaba (pav. 14 : 4). Ji gana grakšti, maža, tik 5,5 cm ilgio ir 2,7 cm pločio.

VI a. antrai pusei skiriamų kapų vietoje kape Nr. 115 rasta vienintelė segė (pav. 14 : 1): lankinė ilgakoję lieta užkaba su pusrutulio formos buoželėmis įvijos galuose.

Apyrankių rasta daugumoje kapų — iš viso 88. Jos gana įvairios, palyginti greitai keitėsi. Todėl, remiantis apyrankių kaita, galima pasekti ir kapų chronologinę topografiją.

Seniausia apyrankė aptikta 1966 m., ariant į šiaurės vakarus nuo tyrinėto ploto. Rado ją

15 pav. Žiedai ir apyrankės: 3 — iš k. Nr. 113, 5 — iš k. Nr. 37, 6 — iš k. Nr. 69, 9 — iš k. Nr. 67, 11 — iš k. Nr. 115, 12 — iš k. Nr. 67, 13 — iš k. Nr. 133, 15 — iš k. Nr. 110, 16 — iš k. Nr. 121, 17 — iš k. Nr. 91, 1, 2, 4, 7, 8, 10, 14, 18 rasta atsitiktinai

traktorininkas užsikabinusią ant plūgo norago (pav. 15:14). Tai juostinė 1,6 cm pločio, gana masyvi, kiek išgaubtu viršumi apyrankė, ornamentuota išilginiais grioveliais ir akučių eilėmis. Galai puošti skersiniais rantukais. Panašią pasitaikė Gėluvoje. Jos datuojamos II—III a. (LLM, t. 1, pav. 233, 234).

Daugiausia, net 50, apyrankių iš pusapvalės juostelės (pav. 15:9, 12, 17). Jų randama ir vyrų, ir moterų kapuose. Vyrų kapuose jų būna tik po 1, moterų — po 2, 4 ir net 6. Vaikų kapuose rastosios padarytos iš pusiau perkirstų suaugusiųjų apyrankių. Perkirtimo žymės labai ryškios ir nė kiek neaptrintos. Atrodo, kad vaikai jų nenešiojo, jos būdavo uždedamos tik laidojant. Šių apyrankių gaubtas paviršius esti dvejopas: arba lygus, neornamentuotas, arba puoštas skersiniais ranteliais. Jais padengiama visa apyrankė (pav. 15:12) arba tarp rantelių grupių paliekami neornamentuoti ploteliai. Pasitaiko ir tokių apyrankių, kurių skersiniais rantukais puošti tik patys galai, o visas paviršius neornamentuotas (pav. 15:9). Jos paprastai tebūna 0,7—0,9 cm pločio. Apyrankių ornamentuotu paviršiumi daugiau aptinkama IV ir V a. kapuose. Čia jų rasta 38. Tuo tarpu lygiu paviršiumi pasitaikė tik nuo IV—V a. ribos iki V a. antros pusės. Be to, V a. antroje pusėje apyrankės susiaurėja iki 0,5—0,6 cm, o neornamentuotu paviršiumi galai truputį suplonėja. V a. pabaigoje šių variantų apyrankės išnyksta.

Dar 2 juostinės apyrankės iš pusapvalės juostelės rastos VI a. kape Nr. 91 (pav. 15:17). Bet nuo V a. būdingų juostinių apyrankių jos skiriasi tuo, kad yra platesnės (1,3 cm), galai dar kiek platesni (iki 1,5 cm) ir be skersinių rantelių, ornamentuoti dar įžambiai einančių ir susikryžiuojančių dvigubų griovelių grupėmis. Jos paplitusios vidurio ir šiaurės Lietuvoje, daugiausia aptinkama V—VI a. kapuose (LAB, p. 346).

V a. antroje pusėje, be juostinių pusapvalio pjūvio apyrankių, nešiotos ir juostinės trikampio skerspjuvio. Iš to laikotarpio rasta 17 pusapvalio pjūvio ir 3 trikampio skerspjuvio apyrankės. Dar 3 tokios pat pasitaikė VI a. pradžios kapuose Nr. 97a ir 102. Jos 0,9—1 cm pločio ir 0,3—0,4 cm storio. Skersinių ir įžambių griovelių grupėmis ornamentuoti tik galai (pav. 15:18), o vienos skersiniais grioveliais padengtas visas paviršius (pav. 15:10).

Apie VI a. vidurį, gal dar ir pirmoje pusėje pradedami platinti ir šio tipo apyrankių galai. Siek tiek keičiasi ir ornamentika: imamas naudoti sietelio motyvas ir iš griovelių sudaryti rombai (pav. 15:11). Rastos 7 tokios apyrankės. Kartu su jomis nepasitaikė vienodo pločio trikampio skerspjuvio apyrankių.

VI a. pabaigos moters kape Nr. 121 aptiktos 2 apyrankės su trikampiu iškilimu (pav. 15:16):

Jos dar siauros — tik 1,6 cm pločio, iškilimas irgi neaukštas, storis tesiekia 0,7 cm. Jų pasirodė V a. (LAB, p. 346), buvo nešiojamos dar VI a. pradžioje (Rimantienė R., 1968, p. 196).

Aptiktos 9 apyrankės pastorintais galais. Dar 1 tokia iš šio kapinyno pateko į buv. J. Rekašiaus kolekciją Palangoje. Jų būta tik po vieną vyrų ir berniukų kapuose (Nr. 19, 20, 40, 110, 120) arba suardytų kapų vietoje. Anksčiausios šios apyrankės yra iš V a. pradžios kapų. Jų nedaug, ir nešiotos iki pat VI a. pabaigos. Dauguma apvalaus skerspjuvio ir truputį pastorintais galais (pav. 15:15). Vaiko kape Nr. 20 rasta apyrankė, kurios pastorinti galai yra daugiakampiai ir papuošti seklių duobučių eilėmis. Kape Nr. 120 aptiktos apyrankės pastorinti galai iš gerosios pusės ornamentuoti 6 eilėmis rantukų.

Dar 1 storagalė apyrankė, rasta VI a. kapų teritorijoje, yra masyvi, 10,3×7,2 cm dydžio, aštuonkampio skerspjuvio, lankelis ploniausioje vietoje — 0,8 cm, o pastorinti galai — 2 cm skersmens (pav. 15:13). Galų plokštumos ornamentuotos palei briaunas įmuštų duobučių eilėmis. Panašaus dydžio apyrankė yra minėtoje J. Rekašiaus kolekcijoje. Jos lankelio vidurinė dalis plona, galai masyvūs, trapecijos formos skersinio pjūvio.

Įvijinių apyrankių pasitaikė tik vaikų kapuose: V a. vidurio ir antros pusės kapuose rastos 3, VI a. — septynios. V a. apyrankės padarytos iš pusapvalės arba trikampės vielos, susuktos po 2 vijas. VI a. pradžioje jos daromos iš tokios pat vielos, tik vijų padaugėja iki 3, o į VI a. pabaigą imamos daryti iš pusapvalės 0,3—0,5 cm pločio juostelės, susuktos po 5—6 vijas. Galai ornamentuojami skersiniais grioveliais (k. Nr. 116).

Atskirai reikia aptarti dar 1 žalvarinę įvijinę apyrankę (pav. 15:8). Ji daryta iš rombinio skersinio pjūvio į abu galus truputį plonėjančios lazdelės, susukta 3,5 vijos. Jos galai apvalūs, plonesni ir sulenkti į nedideles kilpeles, į kurias buvo įkabintos grandinėlės. Ši apyrankė tarsi susukta iš nedidelės antkaklės; rasta V a. kapų teritorijos pakraštyje 35 cm gylyje maišytoje žemėje. Toje pat vietoje aptikta ir vytinė įvijinė antkaklė, kuri turėtų būti iš XI—XII amžiaus. Galimas daiktas, ir ji yra iš to paties XI—XII a. kapo, įterpto tarp V a. kapų. Analogiška apyrankė, 1971 m. vasarą rasta Šilalės raj. Žasino kaimo kapinyne, pateko į Telšių kraštotyros muziejų. Daugiau šio tipo apyrankių neteko užtikti, ir jų chronologija lieka ne visai aiški.

Vaiko kape Nr. 113, kuris pagal topografiją datuojamas VI a., ant dešinės rankos riešo buvo užvyniota grandinėlė.

Žiedai — taip pat dažna įkapė. Jų randama po 1, 2 ir net 4. Iš viso surinkta 66: tik 2

juostiniai, kiti — įvijiniai. IV a. kapuose jų iš viso nerasta. Panašus reiškinyms pastebėtas ir to paties laikotarpio Rūdaičių I kapinyne (Michelbertas M., 1968 a, p. 92). Žiedai padaryti iš apvalios, pusapvalės ir trikampės vielos, susukus 3—6 vijas. Kai kurių iš apvalios vielos susuktų žiedų viela puošta skersiniais ranteliais (pav. 15:4).

Kapinyne aptikti 6 įvijiniai žiedai, kurių vidurinė vija yra gerokai platesnė, o kraštinės — pusapvalio skerspjūvio. V a. išplatinta vija dar neornamentuota, o VI a. ji puošiama akučių eile arba sieteliniais raštu (pav. 15:3).

Atskirai paminėtinas žiedas, rastas kape Nr. 37 kartu su 4 juostinėmis apyrankėmis ir lazdeliniu smeigtuku. Pagal kapo topografiją jis datotinas IV—V a. riba; padarytas iš apvalios plonėjančiais galais vielos, susukus pusantros vijos (pav. 15:5). Vienas vielos galas sulenktas į kilpelę ir apvyniotas plynėje vietoje. Suardyto kapo žemėse aptikta panašaus deformuoto žiedo dalis.

Kapuose Nr. 69 ir 101 rasta po juostinį suremtais galais žiedą. Vienas iš keturkampio skerspjūvio plokštelės (pav. 15:6), datuojamas V a. pradžia, kitas — iš pusapvalio skerspjūvio 0,5 cm pločio juostelės. Greičiausiai padarytas iš įvijinės apyrankės galo. Kapas Nr. 101, kuriame jis rastas, skiriamas VI amžiui.

Be minėtų aiškių dirbinių, rasta keletas žalvarinių dirbinių ar jų fragmentų, kurių paskirtis nenustatyta. Pirmiausia prie tokių nenustatytos paskirties daiktų skirtini 5 žalvariniai ir sidabriniai cilindriai. Jie rasti IV—V a. ribos ir V a. kapuose po 1 apie šlaunikaulių vidurį. Viduje aptikta siūlų, kuriais jie būdavo pritvirtinami. Sidabriniai cilindriai yra 1,3 cm ilgio ir 0,4 cm skersmens, žalvariniai — tokio pat storio, bet iki 5 cm ilgio. V a. kape Nr. 9 aptiktos 6 nevienodo ilgio (ilgiausia — 3,6, trumpiausia — 2,2 cm) lazdelės iš apvalios skersiniais grioveliais rantytos vielos. Greta jų buvo

dar 1 keturkampio skerspjūvio plona 2,2 cm ilgio lazdelė, kurios tik vienas kraštas su skersiniais rantukais.

IV a. kape Nr. 1, kuriame ant kažkokio medinio dirbinio gulėjo kamanos ir geriamųjų ragų juostos, rastas prie šio dirbinio 2 kniedėmis pritvirtintas profiliuotas apkalas.

Baigiant apžvelgti Maudžiorų kapinyno radinius, paminėtina ir tai, kad tyrinėjant pasitaikė titnaginys gremžtukas ir 2 skeltelės, o matininkai buvo aptikę pusę akmeninio kirvuko. Tai rodytų, jog akmens ar žalvario amžiuje netoliese kur nors yra buvusi gyvenvietė.

Maudžiorų kapinyno tyrinėjimai davė naujų duomenų apie V—VI a. šio krašto žmonių materialinę kultūrą. Kol kas tai ankstyviausias kasinėtas centrinės Žemaitijos dalies kapinyvas. Iš jo matyti, jog IV a. čia pereinama nuo papročio mirusiųjų laidoti pilkapiuose prie papročio laidoti plokštiniuose kapinyuose. Išėina, kad pilkapiai centrinėje Žemaitijoje išnyko apie IV a. vidurį ar antroje pusėje. Maudžiorų kapinyno laidosena skiriasi nuo to paties laikotarpio pajūrio srities kapinyvų, kur kapai būdavo apdedami akmenų vainikais. Šio papročio ar jo liekanų nepastebėta. Taigi atrodo, kad Maudžiorų kapinyvą paliko kita etninė grupė — negu pajūrio kapinyvų, — senovės žemaičiai.

Remiantis tyrinėjimų medžiaga, galima teigti, jog apie V—VI a. formuojasi ir nusistovi tradicijos, kurios pastebimos vėlesniuose kapinyuose ir laikosi, kol įsigali mirusiųjų deginimo paprotys. Tai vyrų drabužių susegimas sege, moterų — smeigtukų, gintaro karolių porų prie smeigtukų ir segių nešiojimas, įvijos ant pakaušio ir kt.

Nors kasinėjant aptikta IV—VI a. kapų, tačiau pavieniai radiniai rodo, kad čia laidota ir III—IV a., ir vėliau, negu matyti iš 1964 ir 1966 m. iširtos kapinyvo dalies, — VIII—XI amžiuje.

МОГИЛЬНИК МАУДЖЕРАЙ

(по данным раскопок 1964 и 1966 гг.)

В. ВАЛЯТКА

РЕЗЮМЕ

Грунтовой могильник Мауджерай находится в Кельмском р-не, примерно в 3 км южнее широко известного в Жемайтии холма Шатрия, на левом берегу ручья Ушна (приток р. Вирвите). Занимает довольно большую площадь. В юго-западной его части находятся деревенские кладбища XVIII—XIX вв. В

1964 и 1966 гг. Тельшайский краеведческий музей исследовал холмик величиной около 200×150 м севернее кладбищ. Вскрыта площадь 1235 м² и обнаружены 134 погребения с труположениями (рис. 1). Около 65% вскрытых погребений были частично или значительно разрушены в результате хозяйствен-

ных работ и любительских раскопок. Погребальный инвентарь и сохранившиеся остатки костяков указывают на 21 мужское погребение, 28 женских и 26 детских. Остальные погребения определить не удалось.

Погребения находились в ямах величиной $1,8 \times 2 \times 0,6$ — $0,8$ м на глубине $0,4$ — $0,6$ м, некоторые — на глубине $0,25$ м. В нескольких погребениях сохранились следы гробов, иногда около костяка лежали 1—2 пары небольших камней, найдены мелкие угольки. Ориентация покойников разная, не зависящая от пола покойного, руки у одних сложены на груди, у других — одна вытянута вдоль костяка. Преобладают одиночные погребения, но встречаются и двойные и даже тройные.

Погребальный инвентарь сравнительно богатый и разнообразный. В погребениях и на территории разрушенных погребений найдено 13 втульчатых топоров (рис. 2:1), 39 ножей разной величины и формы (рис. 3:1—6). В женских погребениях встречались шила, несколько каменных пряслиц (рис. 2:2), в мужских — несколько точильных брусков (рис. 8:1). Оружие составляют втульчатые наконечники копий разные по величине и форме (рис. 3:7—11; 5:1, 2), а также однолезвийный меч (рис. 5:4), как оружие могли быть использованы и некоторые более крупные ножи.

В одном погребении сохранились остатки бронзовых посеребренных оковок конской сбруи (рис. 6,7). Обнаруженные в 4-х мужских погребениях шпоры (рис. 8:3) находились иногда в ногах, у пояса или на груди покойного. В гроб клали также в разных местах ремни с овальной бронзовой или железной пряжкой и оковками, часть которых покрыта серебряной пластинкой (рис. 8:4—12).

Редкой находкой являются обнаруженные в погребении № 1 остатки оковок рога для питья, украшенные цветной эмалью (рис. 9:1), остатки оковок еще двух рогов найдены в разрушенных погребениях (рис. 8:2—6).

В женских погребениях обнаружены остатки головных венков из спирали и пластинок, а в 10 погребениях у затылка головы — спирали диаметром $1,2$ — $1,9$ и длиной до 19 см, заполненные толстыми нитками (рис. 10).

Шейные гривны разнообразные, ими украшались и женщины и мужчины. Найдена

одна ложковидная, одна с конусовидными концами (рис. 11:2), а также с дисковидной застежкой (рис. 11:6), в погребениях № 8, 38 и 67 — с застежкой в виде дырочки от ключа (рис. 11:5), с утолщенными заходящимися концами (рис. 11:3) и с «длинной петлей» для застежки (рис. 11:4). В женских погребениях IV—V вв. еще много стеклянных и янтарных бус (рис. 12), иногда встречались ожерелья из спиралей и бус.

Могильник богат булавами (найдено 95), преобладают (61 экз.) железные посоховидные (рис. 13:3—6). Среди остальных имеются 8 крестовидных (рис. 13:7), несколько железных с расширяющимися трубковидными головками (рис. 13:2) и железные булавки с расплюсченной и перекрученной головкой с двумя дырками (рис. 13:4). Цепочки и подвески к булавам встречались редко (рис. 13:7—9).

Фибулы более редки, найдены в мужских погребениях. Среди них имеются арбалетовидные со звездообразной ножкой (рис. 14:8,9) и одна с веерообразной (рис. 14:7), сохранилась часть кольчатой (рис. 14:6) и несколько фибул разной величины с подогнутой ножкой (рис. 14:2, 3, 5).

Браслеты обнаружены (88 экз.) и в женских и в мужских погребениях, а также в детских. Среди них имеется один ленточный браслет II—III вв. (рис. 15:14). Преобладают ленточные браслеты разного поперечного сечения и орнамента (рис. 15:9—12, 17, 18), браслетов с утолщенными концами найдено только 9 экз. (рис. 15:13, 15), а также несколько спиральных (рис. 15:8) и с выступающим продольным ребром (рис. 15:16).

Преобладают спиральные перстни, их собрано 64 экз. (рис. 15:1—4, 7). Некоторые из них уже имеют расширенную среднюю часть (рис. 15:1, 3). Только два перстня сделаны из бронзовой ленты (рис. 15:6).

Остальные находки составляют бронзовые цилиндрики, подвески, цепочки, отдельные янтарные бусинки, обломки железных удилищ и другие изделия.

Собранный археологический материал позволяет датировать исследованные погребения концом IV—VI в. н. э., но отдельные находки относятся ко II—III и VIII—XI вв., что свидетельствует о более ранних и более поздних погребениях в данном могильнике.